הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר נשים

לחם משנה על משנה תורה, הלכות יבום וחליצה

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות יבום וחליצה

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-יבום-וחליצה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ה 4
הלכה ו 5
הלכה ט 6
הלכה יא 6
הלכה יד 6
הלכה טז 6
הלכה כ 7
הלכה כב 7
פרק ב 7
הלכה ה 7
הלכה ט 9
הלכה יב 9
הלכה טו 9
הלכה טז 10
הלכה יז 10
הלכה יט 10
הלכה כא 11
פרק ג 11
הלכה ב 11
הלכה ד 13
הלכה ה 13
הלכה טז 14
פרק ד 14
הלכה ב 14
הלכה ה 14
הלכה ז 15
הלכה ח 15
הלכה יג 15
הלכה טו 16
הלכה טז 16
הלכה יז 17
הלכה יט 20
הלכה כא 21
הלכה כג 21
הלכה כה 22
הלכה לה 22
פרק ה 23
הלכה יב 23
הלכה יז 25
הלכה כג 26
הלכה כז 27
הלכה כח 28
הלכה כט 30
הלכה ל 31
פרק ו 31
הלכה ז 31
הלכה ח 31
הלכה י 32
הלכה יב 32
הלכה יט 32
הלכה כ 33
הלכה כה 33
הלכה כח 34

פרק א

הלכה ה

מי שמת והניח אשתו מעוברת וכו'. כתב ה"ה ולזה כתב רבינו בפרק א' מהלכות נחלות אע"ג דשם תמה ה"ה מאין הוציא רבינו דין זה מ"מ כאן נתן טעם לדבר אבל מ"מ לא מפני טעם זה נוציא הדין אלא כשנמצא הדין מפורש אז מועיל טעם זה עוד כתב וכיוצא בזה כתב פרק א' מהלכות אבל תימה דבהלכות אבלות כתב רבינו דבן שמנה שמת אחר שלשים אין מתאבלין עליו והא לפי דברי ה"ה היכא דאיכא שהוי שלשים יום סגי לכל ענין ולמה שם אין מתאבלין וצ"ע. והראב"ד ז"ל השיגו שם דהלכה כרשב"ג דאמר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל וטעם הדבר שכתב שם דהלכה כרשב"ג ולא הקשה מכ"ע אבאר לקמן: **עוד** כתב ה"ה דאי לא גמרו סימניו כיון שלא כלו לו חדשיו וכו' וא"ת לוקמה רבינו בדלא ידעינן אם כלו כמו שהעמידו לשאר המפרשים. וי"ל דסובר רבינו דא"כ הוי ספק של תורה וכמ"ש ה"ה לעיל ואם לא נודע אם הוא בן שבעה או בן שמונה ולא גמרו סימניו וכו' והספק הוא ספק בשל תורה וא"כ לא היה לו לומר דבאשת כהן אינה חולצת אבל שאר המפרשים ס"ל דאזלינן בתר רובא כדכתיבנא לקמן וא"ת לדעת רבינו א"כ מהו זה ששאלו בגמרא בפרק ר"א דמילה (שבת דף קל"ו) אהא דתניא רשב"ג אומר כל ששהא שלשים יום באדם אינו נפל מי פליגי רבנן עליה ואת"ל פליגי הלכה כמותו או לא ת"ש דאמר ר"י א"ש הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ע"כ. והשתא לדעת רבינו ע"כ איירי בדנגמרו סימניו ולא כלו דאי כלו אין כאן מחלוקת דודאי ולד גמור הוא ואם לא נגמרו ולא כלו לכ"ע נפל הוא אלא ודאי נגמרו ולא כלו וא"כ מאי קא מיבעיא ליה מי פליגי הא בהדיא פליג רבי וקאמר דבנגמרו סימניו בלא שהוי שלשים יום סגי. וי"ל דה"ק מי פליגי רבנן דהיינו רבי עליה דרשב"ג או דילמא לא פליגי אלא רבי דקאמר נגמרו סימניו ה"ה דבעי שהוי שלשים יום ורשב"ג ה"ה דבעי נגמרו סימניו ולא פליגי וכמו שמפרש הרב בעל הטורים לפי האמת או דילמא פליגי. וא"ת אמאי פשיט מדקאמר הלכה כרשב"ג לימא דרבי ורשב"ג לא פליגי אלא ה"ק לאפוקי דרבנן דרבי דסבר דדוקא כלו חדשיו בעינן. וי"ל דא"כ היה לו לומר הלכה כרבי ורשב"ג וכמ"ש התוס' בפרק ר"א דמילה אלא ודאי מדקאמר הלכה כרשב"ג משמע דרבי פליג עליה והכי מפרש לה רבינו. ושאר המפרשים אוקמוה בשלא נודע אם כלו אם לא וטעמא נ"ל דבלא כלו הוי מחלוקת איפכא דלרבנן הוי נפל אע"ג דשהה ולרשב"ג לא הוי נפל כיון דשהה וכמו שמתבאר בפרק הבא על יבמתו גבי הא דאמרו שם אלא הא דעבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' כמאן כרבי וכתבו שם

התוס' דע"כ תרי מחלוקות הוי בין רשב"ג ורבנן ורשב"ג מיקל בחד ומחמיר באידך ורבנן מחמירי בחד ומקילי באידך והם. האחד סתם ולדות בהך מחמיר רשב"ג ואמר דבעי שהוי שלשים יום אבל אם לא שהה ספק ורבנן מקילים ואומרים דאע"ג דלא שהה ולד מעליא הוא, ובבן שמנה הוי איפכא דרשב"ג סבר דבשהוי סגי ורבנן סברי אע"ג דשהה שלשים לא מהני והשתא לפ"ז ע"כ סוגיין בשלא נודע שכלו דאי נודע שכלו פשיטא דהוי ולד לכ"ע ואי ידעינן שלא כלו לרבנן לאו בהך אמרי רבנן דהוי ולד אדרבא בהך פליגי לאידך גיסא דאע"ג דשהה שלשים יום הוי נפל אלא ודאי בשלא נודע שכלו וזה ההכרח למדתי מדברי הריב"ש בסימן תרע"ו וע"ש. והשתא הראב"ד ז"ל שכתב שם בהלכות אבל והקשה לרבינו דהלכה כרשב"ג הוא משום דמפרש כפירוש שאר המפרשים ובבן שמנה ודאי פליגי רבנן דאע"ג דשהה הוא נפל לכך קאמר דהלכה כרשב"ג זה נ"ל דעתם ז"ל. ורבינו נראה שאינו מפרש דתרי מחלוקת בדבר מרשב"ג לרבנן דהוא מפרש רבנן דרשב"ג רבי והם שלש סברות רבנן דרבי ורבי ורשב"ג ומ"ש בגמרא אלא הא דעבד רבה תוספאה כמאן כרבי כלומר דהוי יחידאה ותירצו כמאן כרשב"ג ר"ל כרשב"ג דבהא מילתא דאישתהי סבר כרבי אע"ג דבאידך פליג דהיינו דגמרו סימניו דלרשב"ג לא מהני ולרבי מהני ואע"ג דבגמרא אמר הלכה כרשב"ג היינו למיחש ליה לכתחילה אבל בדיעבד בדין תורה גמרו סימניו מהני ולמדו רבינו מההיא דאשת כהן חולצת ולא מתייבמת וכו' כדכתב ה"ה זה נראה ביאור דבריו. והטור כתב בא"ה סי' קנ"ו דתרתי בעינן גמרו ושהה שלשים יום דמשמע ליה דרשב"ג ורבי לא פליגי ומ"מ קשה דבטומאת כהן כתב דוקא שנודע לנו שכלו חדשיו או ששהה שלשים ולא הזכיר גמר סימנים וגם בסוף אותם ההלכות כתב לענין אבילות דכששהה שלשים יום סגי ודבר תימה הוא אלא ששם בדין אבילות ר"ל כשנגמרו סימניו שהזכיר קודם לכן וכן בטומאת כהן ואעפ"י שסתם הדברים יותר מדאי י"ל שסמך על מ"ש כאן באה"ע ועדיין צ"ע ובהלכות מילה הזכיר נגמרו סימניו לחודיה ואפשר דהתם בהא לחודיה מהני משום דהתם אפילו אינו בן קיימא אינו אלא מחתך בשר בעלמא ואין כאן איסור תורה ולכך הקילו:

הלכה ו

מי שיש לו אח מכל מקום וכו'. מ"ש [ה"ה בשם] מר רב יהודאי גאון וכו' יש להקשות דילמא גבי בעל לא כתב שצריך שבעת שקדשה יהיה מומר דכיון דטעמא דבעינן יבם שיהיה מומר בעת הנישואין הוא משום דנישואין מפילין כדכתב ה"ה וכיון שבשעת נישואין נאסרה ליבם מומר תו לא זקוקה ליה כיון דהיה מצוי באותה שעה ונאסרה עליו דבשלמא ביבם שנולד אחר הנישואין לא אמרינן דכיון דלא היה בשעת הנישואין לא

זקוקה ליה דמאי דתלינן בנישואין הוא כשיהיה היבם בעת הנישואין ונאסרה עליו וא"כ הך טעמא נמי שייך בבעל דדוקא בשעה שקידש היה מומר אז לא יזקק לאחיו דנישואין מפילין אבל אם לא היה מומר לא וכ"ת דכן דעתו ומאי דכתב בבעל היינו כשהיה מומר בשעת הקידושין יקשה תרתי חדא דהרי מדברי הרשב"א שהביא ה"ה משמע דהבין דבריו דמר יהודאי אפילו שיהיה יהודי בעת הנישואין שכן כתב וכ"ש אשתו דנשואה לו בקדושה שאם המיר לאחר מכאן וכו' ואי איתא דאהא לא פליג מר יהודאי למה לו להרשב"א להזכיר דבר דליכא פלוגתא ועוד דא"כ למה ליה שימות בהמרתו הא משמע דביבם שהיה מומר בעת הקידושין אע"פ שבשעת מיתתו הוא ישראל לא זקיקא ליה דנישואין מפילין וצ"ע על כל זה והרב מהר"י בן חביב ומהר"ר אליה מזרחי האריכו בענייניים אלו יעויין שם. עוד מספקא ליה אם יש לו בן מאשה אחרת מומר אם פוטר את אשתו מיבום דאם אמרינן דפוטר הא בגמרא אמרו גבי ממזר דכיון דפוטר לענין יבום מיזקק זקיק וא"כ ה"נ דכוותה היא ואם אינו פוטר דבר קשה לומר כן וצ"ע:

הלכה ט

ואינו מייבם לב' שנאמר וכו' בית אחד הוא בונה וכו'. בגמרא (דף מ"ד) הקשו ניחלוץ לתרוויהו ותירצו בית חלוץ הנעל בית אחד אתה חולץ וכו' ולא חש רבינו להאריך להביא גם אותו הפסוק:

הלכה יא

מתו לו אחים רבים וכו' וכן החולץ ליבמתו וכו'. מ"ש רבינו שהוא מד"ס כבר תמה ה"ה ונתן קצת טעם אבל הטור בסימן קס"ב כתב שהוא בעשה והוא דבר תימה מאוד דהא משמע בגמרא (דף נ"ג) דהוי לאו דאמרו דאתי כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וכו' ואולי ט"ס הוא וצ"ל אינו אלא בל"ת ומפני שבבבא הקודמת בהכונס את יבמתו כתב אינו אלא בעשה טעה המדפיס וכתב גם כאן אינו אלא בעשה:

הלכה יד

אסור לישא קרובת זקוקתו וכו'. במשנה אמרו שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה וכתבו שם התוספות דדוקא קידש משום דעבד איסורא קנסינן ליה ואין דעת רבינו כן שלא הזכיר קידש אלא דבכל גווני אסור:

הלכה טז

עד שיבא עליה אחר שהגדיל או עד שתחלץ וכו'. אם נאמר דאו שתחלץ ר"ל כשבא עליה הקטן בקטנות צ"ל דה"ק עד שיבא עליה ויפטרנה בגט לבד אם לא בא עליה

כשהוא גדול צריכה ג"כ חליצה ואם נפרש דאיירי כשלא בא עליה קטן בקטנותו אתי שפיר שתחלץ כפשוטו:

הלכה כ

שחליצת המעוברת אינה חליצה וכו'. אע"פ שכתב רבינו בסוף פ"ד כ"מ שאמרנו אינה חליצה כו' הרי היא כאילו לא נחלצה לו ולא נאסרו קרובותיה ולא נפסלה מן הכהונה וכו' וכאן אמר שחליצת המעוברת אינה חליצה ובהדיא אמרו בגמרא דנפסלה מן הכהונה י"ל דהרי כאן ביאר דבריו באומרו חוזר וחולץ לה ומדקאמר חוזר וחולץ ולא קאמר או חולץ או מייבם משמע דנאסרה עליו ומ"ש אינה חליצה ר"ל מדין התורה ומפני שרבינו לא אמר דבר זה כדין אלא כנותן טעם לא חש לפרש דבריו זה נ"ל לדעת רבינו ועם היות שמ"מ קיצר וכמו שאמר ה"ה קיצר בלשונו כמנהגו הטוב:

הלכה כב

הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וכו'. וכתב ה"ה וסובר רבינו שא"כ צריכה גט לביאתו וא"ת והא גמרא ערוכה היא (דף ל"ו:) דאמרו שם על מתניתין דבזמן שאין הולד בן קיימא יקיים תניא משום ר"א אמרו יוציא בגט ואע"ג דפליגי עליה דר"א מ"מ כיון דבעי גט לא פליגי עליה וא"כ משמע דתרתי בעינן. ונראה דמ"ש כאן רבינו דבעי גט לדעת רבינו הוא כאן דכיון דנגמרו סימניו והולד פוטר מן התורה היה די בחליצה קמ"ל דבעי נמי גט ורש"י ז"ל על ההיא דיוצא בגט פי' ומיהו בלא חליצה סגי נראה דפי' כן אליבא דר"י אבל אליבא דר"ל ודאי דתרתי בעינן כמבואר שם לעיל בגמרא דלפוטרה בגט צריך שיבעול פעם אחרת וקשה קצת למה הניח ריש לקיש שהוא הלכה ופירש דלא כהלכתא ונראה דפירש הנראה יותר מפשט הלשון שהוא יוציא בגט דמשמע לחודיה ואע"ג דר"ל מתרץ דבעי נמי חליצה סגי בחדא כך נ"ל:

פרק ב

הלכה ה

יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי וכו'. וכתב ה"ה ופי' ז"ל דהגט זה נתן עכשיו דאי קודם כניסה אפילו לאחר שלשים יום היתה וכו'. קשה דהא אמר שם רב אשי בגמ' (דף קי"ב) התם [כותב] גט לזיקתו הכא [צריך] גט למאמרו ופי' דנתן גט לזיקתו ונפסלה עליו ומחלוקתם הוא דחד אמר דבעל אחר הגט ודי בגט דיש ביאה אחר גט וח"א שצריך חליצה מפני שעדיין לא בעל והשתא תיקשי ליה אמאי לאחר ל' יום מבקשים כיון דאוקי ברייתא דנתן לה גט א"כ היא נאמנת דכיון דאיכא איסורא מוקי איניש נפשיה

ואולי לא אמרו כן אלא לומר דר' אמי לא מוקי התם גט לזיקתו הכא גט למאמרו וכו' משום הך סברא וכיון שכן מה שאמר כשגט יוצא מתחת ידה ע"כ אחר כניסה ומ"מ קשה מניין להם שר' אמי ור' אסי חולקים בהא דילמא לא בעי ר' אמי לאוקמי בברייתא ב' גיטין כרב אשי אבל לענין הך סברא לעולם דמודה ליה וגם צריך טעם למה לא פסק רבינו כרב אשי דהוא בתרא. עוד כתב ה"ה והטעם לזה דכיון דאיהו אמר בעלתי וכו' קשה דהא בסוף הלשון כתב לדעת רבינו דאפילו דשניהם אומרים לא בעלתי צריך גט משום דחזקה דאחר שכנסה בעלה ואיך כתב כאן דמשום דאמר לא בעלתי צריך גט, וי"ל דלא כתב ה"ה כן אלא לסתור הגירסא שגורס בדברי רבינו שיכפו אותו לבעול או יוציא בגט וטעמייהו דמהימנינן ליה להך דאמר בעלתי ועדיין לא נחית ה"ה לבאר פירוש זה בלשון רבינו דאחרי כן חדשו ולמד ועוד שמה שאמרו הנהו שניהם וכו' השתא רצה לדחות הגירסא עם הפי' שפירשו רוב המפרשים ולא רצה להכניס עצמו בזה עד לבסוף ודוחק. עוד כתב ועוד י"ל שמה שאמרו הנהו שניהם מודים וכו' לפי זה צ"ל הברייתא דקאמרה הוא אמר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי ה"ה אע"פ שלא אמר בעלתי אלא ששניהם מודים שלא נבעלה שצריך גט ומאי דנקט שאמר בעלתי הוא להודיענו דאע"פ שהוא מתחלה אמר בעלתי והוה ס"ד דכופין קמ"ל כיון דחזר ואמר לא בעלתי צריכה חליצה כלומר מבקשין אבל לא כופין כדכתב רש"י ז"ל וקשה קצת א"כ למה לא פירש רבינו כשאמר ואם היה מודה שלא בעל כופין דבעינן הודאה מתחלה ועד סוף דאי חזר ואמר לא בעלתי אין כופין אלא מבקשין וקצת דמיון יש לקושיית ה"ה שהקשה דאי מאי דקאמר רבינו כופין אותו שיבעול או יחלוץ איירי כשאמר בעלתי היה לו לרבינו להודיענו דין הברייתא ולא אמר שאע"פ שחזר ואמר לא בעלתי שצריך גט אלא ודאי שרבינו איירי באמר לא בעלתי מתחילה ועד סוף ובהכי קאמר דצריך גט והך קושיא נמי שהקשיתי דכוותה היא קשה קצת דהיה לו להודיענו דין הברייתא. עוד כתב ה"ה ז"ל דכיון שכנס מסתמא בעל שמא יאמרו יבמה שנתייבמה יוצאה בחליצה וכו'. לשון זה מגומגם אצלי דנראה דתרי טעמי הוי דטעמא דכיון שכנס מסתמא בעל הוא דאי אמרינן דודאי בעל וטעמא דשמא יאמרו וכו' הוא דאע"ג דאמרינן דלא בעל מ"מ צריך גט שלא יאמרו יבמה שנתיבמה יוצאה בחליצה ולפי טעם שני זה קשה טובא דא"כ כיון דאנן אמרינן דלא בעל אלא מה שצריך גט הוא משום שלא יאמרו אמאי פטרינן לצרה שאמרו לקמן וכי מפני שאנו כופין ומבקשין נאסור צרה וכו' אלא ודאי טעם ראשון עיקר. ואפשר דהך כתבו ה"ה לסניף לטעם הראשון ועכ"פ נראים שני טעמים ואע"פ שהלשון מוכיח שהכל טעם אחד. עוד כתב ה"ה ונ"ל ראיה וכו'. הראיה

שהביא מדברי רש"י אע"פ שיש לדחות דמה שאמר רש"י ז"ל דאע"ג דאמרה יבמה לא נבעלתי הוא כשהוא אמר בעלתי ולכך צריכה גט ולא תאסור צרה אבל כששניהם מודים שלא נבעלו אינה צריכה גט ותאסור צרה, מ"מ הביא ראיה ממאי דקאמר דחזקה כונס את האשה בעל לאלתר דכיון שכן אפילו לא אמר בעלתי סמכינן אהך חזקה:

הלכה ט

וכן אם היה (אחיו) הגדול במדינה אחרת וכו'. על זה הוא שכתב ה"ה פירוש קטן הנזכר כאן ר"ל קטן מאחיו וגדול בשנים דאל"כ איך חולץ ומ"ש בספרים ופירש ז"ל קטן הנזכר ר"ל גדול בשנים וקטן מאחיו ט"ס הוא וצ"ל פירוש קטן הנזכר כאן רוצה לומר גדול בשנים וקטן מאחיו:

הלכה יב

אמר הגדול איני רוצה וכו'. כתב ה"ה דגירסת רבינו בפרק כיצד (דף כ"ד) בהא דאביי קשישא מצוה בגדול וכו'. ויש לתמוה עליו מה שתמה הרשב"א דא"כ אמאי הקשו בפרק כיצד מאביי קשישא הו"ל לאקשויי ממתני' ונראה דממתניתין ה"א מאי גדול בכור כדכתב שם רש"י ז"ל ואע"ג דלא קאמרה מתניתין בכור הו"א דרך המשנה הוא לדבר לשון סתום אבל אביי קשישא אם פירוש דבריו הוא בכור היה לו לומר בכור בפירוש דאין דרך לדבר לשון הברייתא כל כך סתום ועם זה נאמר דחידוש זה השמיענו אביי קשישא כלומר דמאי דקאמר מתניתין גדול אינו בכור אלא ר"ל גדול ממש וכ"ת א"כ למה לא הביא הרי"ף ההיא דאביי קשישא כדי לגלות לנו דגדול שאמר במשנה אינו בכור וי"ל דסמך על פשט המשנה המוכיח שהוא גדול ממנו ולא הוה אמרינן הכי אלא בדרך דחייה אבל ודאי פשט הלשון מוכיח שאינו בכור ולזה לא הצריך להביא הא דאביי:

הלכה טו

יבמה שנדרה הנייה מיבמה בחיי בעלה וכו'. הרי"ף מפרש ההיא פלוגתא דיבם הרי הוא כבעל כפי' התוספות לענין דאין כופין ולמ"ד אינו כבעל כופין. וכתב שם טעמא דנדרה בחיי בעלה הא לאחר מיתת בעלה הויא מורדת משמע דליתא לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ע"כ. וקשה איך למד דליתא דשמואל לימא דאיתא והחילוק שיש בין נדרה בחיי בעלה לנדרה לאחר מיתת בעלה הוא דלאחר מיתת בעלה אין כופין לו אלא מבקשין לבד ואם לא רצה היא תשב עגונה כיון שהיא נתנה אצבע בין שיניה אבל לעולם אין כותבין עליה אגרת מרד ואם היה בחיי בעלה כופין לחלוץ לה ולא תשב עגונה. וי"ל דמשמע ליה להרי"ף מדקאמר יבם הרי הוא כבעל ובבעל כשנדרה מן היהודים הויא מורדת ואבדה כתובתה ה"נ הויא מורדת ואבדה כתובתה ואע"ג דרב אמר

אינו כבעל ע"כ לא פליגי אלא בחיי הבעל אבל לאחר מיתה הוי כבעל וכי היכי דבבעל נקרא מורדת ואבדה כתובתה ה"נ כן הוא אבל ה"ר אפרים תלמידו הקשה עליו לפי' זה כמבואר בהרא"ש ז"ל וכן נראה דעת הראב"ד ז"ל בהשגות ולדעתם מה שאמר הרי הוא כבעל אינו [אלא] לענין הכפייה לבד אבל דין הפסד כתובה אין לו ויש לרש"י ז"ל בזה פירוש אחר שלא נלמד משם דין זה אבל הרי"ף פירש פירוש התוספות כדפרישית. עוד כתב ה"ה ורישא דקתני כופין אותו משום דאמרינן דלא מסקא וכו' נראה דכתב כן להכריע הפירוש דודאי הוא כשיש כעס לה עם היבם משום דקאמר בגמרא לאו מסקא ואי איתא דהוא בלא כעס ודאי דמסקא כיון דבלא מריבה אסרה עצמה על היבם למאי הילכתא אלא ודאי מסקא אדעתה:

הלכה טז

יבמה שתבעה היבם לחליצה וכו'. דברים אלו מבוארים בכתובות (דף ס"ד) שהקשו על ההיא דשמואל דאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מברייתא דקאמרה אחת לי ארוסה וכו' אחת לי שומרת יבם ותירצו כאן [שתבע לחלוץ] כאן [שתבע] לייבם דא"ר פדת אר"י תבע לחלוץ נזקקים לו תבע לייבם אין נזקקים לו והקשו מ"ש לייבם דאין נזקקים וכו' וסובר רבינו דהך קושיא הוי לפי משנה ראשונה. וא"כ לפי משנה ראשונה בין ליבם נזקקים ובמסקנא תירצו דהא דר"י ושמואל איירי במשנה אחרונה. וה"ה כתב שיש מפרשים שסוברים שקושיא זו הוי לפי משנה אחרונה והקשו דאע"ג דמצות חליצה קודמת מ"מ ליבום אמאי אין נזקקים וכו' אבל לפי משנה ראשונה ודאי דלחלוץ אין נזקקים וכשתירצו בגמרא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה ק"ל קצת לפירוש זה דההיא דר"י דאמר תבע לחלוץ נזקקים וכו' כפי פירוש זה כמאן מוקמינן ליה דלמשנה ראשונה לחלוץ אין נזקקים ולפי משנה אחרונה מאי שנא לייבם דלא דהא הקושיא שהקשו בגמרא לפי משנה אחרונה היא נהי דלפי האמת תירצו קושיא דשמואל אבל הא דר"י לא תירצו ולפירוש רבינו אתי שפיר:

הלכה יז

אם רצה היבם לייבם מייבם ואין לה עליו כתובה וכו'. לשון רבינו נראה דאפשר לו לשהות ליבם עם אשתו בלא כתובה וזה א"א כדכתב ה"ה בשם הרשב"א והרמב"ן ודבריהם דברים נראים כדכתב ה"ה אבל מ"מ לשון רבינו קשה להולמו וצ"ע:

הלכה יט

נתקדשה לאחר לא נאסרה על יבמה כו'. כתב הרמב"ן וזה תימה בעיני שנחמיר בזו יותר מן האשה וכו' ואם נתגרשה מותרת נמי למקדש. משמע דפשוט לו כן אבל במשנה

לא אמרו בפרק האשה רבה אלא אמר לה מת בעליך ונתקדשה לאחר מותרת לחזור לו אבל למקדש אם גירשה זה לא הוזכר במשנה אם הותר ואפילו שאסור לא תיקשי מידי להא דרבנן אלא שאולי פשוט לו להרמב"ן ממקום אחר ולקושיא זו תירץ ה"ה דשאני התם דהוא ברשות והכא שלא ברשות דאם נשאת הכא ברשות כגון שא"ל מת יבמיך ונתקדשה ואחר כך בא יבמה וחלץ לה מותרת למקדש וא"ת א"כ אמאי לא מוקי (בבא ג') [בכה"ג] בגמרא מימרא דשמואל בפרק האשה רבה (יבמות דף צ"ב:) דאמר אם היה יבמה כהן חולץ לה ושריא ליה כשהקשו התם אתגורי אתגור לימא דאיירי שמואל בגוונא דמתניתין דהתם דנשאת ברשות ולא היה צריך לדחוק ולהפוך המימרא ולומר אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו. וי"ל דמשמע ליה חולץ שחולץ בע"כ כדכתבו שם התוספות ולהכי פריך דאמאי חולץ בע"כ ולכך הפך המימרא והשתא שפיר קאמר נותן גט בע"כ:

הלכה כא

כל יבמה שהיא ספק מדבריהן וכו'. כתב ה"ה שהוא בפרק החולץ. ונ"ל שלמדו מההיא דהביא ריש פ"א גבי ההיא דרשב"ג דאמר אם לא שהה שלשים יום ספיקא אמר דאם נתקדשה לכהן אינה חולצת וא"ת שא"ה דלרבנן הוי היתר ודאי דהוי ולד מעליא ולר"ש הוי ספק דלא שהה ספיקא הוי וכיון שכן אין ספק דר"ש מוציא מידי ודאי דרבנן בדיעבד מיהא מסתייה לכתחילה חיישינן לר"ש אבל מיהו דלכ"ע הוי ספיקא לעולם דמוציאין וי"ל דהתם אמרינן גבי מעוברת חבירו כמאן נעביד משמע דאי איכא שום תנא דמתיר אע"ג דאיכא חד דאוסר ודאי אין מוציאין והרי הוא ספק אם הוא כמתיר או כאוסר ומ"מ אין מוציאין כיון דהוי ספק דרבנן א"כ למדנו מכאן דכל ספק מדרבנן אין מוציאין והכרח זה מבואר בדברי מ"כ הובא בב"י סי' קנ"ט ע"ש:

פרק ג

הלכה ב

אמר זה אחי או שאמר יש לי אחין כו'. כתב ה"ה ואמר אביי התם (דף ס"ד) דלרבי אפילו מוחזק לן באחין ואמר איהו אין לי אחין וכו' ומתבאר בגמרא בב"ב שאין הלכה כרבי לפי אוקימתא זו וכו' כוונתו על מ"ש גבי ההוא דמוחזק לן בגויה דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה נמי דלית ליה אחי ואמרו שם דמשום דאית ליה קלא דאית ליה עדים דאית ליה אחין במדינת הים אינו נאמן ומשמע ליה דה"ה להיכא דאית ליה חזקה ומפני כך כתב שאין הלכה כרבי אלא כרבי נתן ותימא דאפילו כרבי נתן לא אתיא ההיא דהא רבי

נתן לא קאמר בפרק האומר אלא היכא דבשעת קידושין אמר אין לי אחין והוה מוחזק שיש לו ואח"כ בשעת מיתה אמר שיש לו דנאמן לאסור וטעמא דהדר ביה בשעת מיתה הא אם לא הדר ביה נאמן במ"ש תחילה וכן פירש"י ז"ל ומוכרח הוא דאל"כ אלא אפילו שלא יחזור אינו נאמן במ"ש תחילה למה אמר נאמן לאסור למה לנו לאסור לנאמנותו הא אוקמי' אחזקתיה א"ו דאם לא הדר ביה נאמן וא"כ ההיא דב"ב כמאן. גם על הר"ן יש לי כעין קושיא זאת שכתב דקי"ל כרבי דנאמן להתיר וכתב ויש לדקדק דאי קי"ל כרבי נקטינן דאפילו בדמוחזק לן דיש לו אחין נאמן לומר אין לי אחים ואלו בפרק יש נוחלין אמרינן ההוא דהוה מוחזק לן באחין לא מהימן לומר וכו' והשתא קשה לי נמי למה כתב שלא תפול קושיא זו אלא אי קי"ל כרבי אפילו אי קי"ל כרבי נתן תפול הקושיא דע"כ ל"ק אלא היכא דהדר אבל היכא דלא הדר לא. ונ"ל לתרץ קושיא זאת עם מה שנעורר קושיא אחרת והיא דאמאי לא אוקי בגמרא אביי ברייתא דמוחזק לן באחי ומוחזק לן דלית ליה בני ואע"פ כן אמר יש לי בנים הוא נאמן ואמאי קאמר ולא מוחזק לן בבני דמשמע דלא ידיע לן אי אית ליה או לא אפי' דמוחזק לן דלית ליה הוה מצי לאוקמי וכ"ת דמאי דלא מחזיק לן הוי כאילו אמר מחזיק לן דלית ליה א"כ מה נסתפק ה"ה לקמן בלשון המתחיל נאמן עד אחד אם כשהוא מוחזק דלית ליה בני אם הוא נאמן או לא הא ודאי דנאמן דהא קאמר כאן רבי דנאמן ורבי נתן ע"כ לא פליג אלא משום דהדר אבל לא הדר לא אלא ודאי דמאי דקאמר בגמרא דלא מחזיק לן בבני הוא דלא ידיע אי אית ליה בנים או לא ונראה לומר דלכך אוקמוה בגמרא בדלא ידיע לן אי אית ליה אי לא דמשום הך חלוקה נקט רבי נתן נאמן לאסור דהשתא כיון דהך דקאמר דאית ליה בנים אינו לגמרי נגד החזקה דבענין הבנים לא ידיע אי אית ליה ואע"ג דידיע דאית ליה אחים מ"מ אין זה נגד החזקה לגמרי ולכך אי לא הדר ביה בשעת מיתה נאמן אבל אי הדר אהדר החזקה למקומה ונאמן לאסור אבל בענין האחים ואיהו אמר אין לי אחים לא הוצרך לומר ר' נתן נאמן לאסור דאע"ג דלא הדר ביה אינו נאמן והשתא שפיר אתי ההיא דב"ב כרבי נתן וא"ת אכתי תפשוט דהיכא דמוחזק לן דלית ליה בני ואמר יש לי בנים אינו נאמן אמאי מוקי גמרא בדלא מוחזק לוקמא בדמוחזק לן דלית ליה והוה שמעינן דאפ"ה נאמן אי לא הדר ביה וי"ל דהשתא הוי רבותא טפי היכא דהדר ביה דאע"ג דמ"ש ראשונה אינו כנגד החזקה לגמרי דלא מוחזק לן דלית ליה בנים אפ"ה אי הדר ביה נאמן לאסור:

הלכה ד

מי שזנה עם אשה וכו'. כתב ה"ה והרשב"א ז"ל כתב בתשובה דכל שראינו שבא עליה כו'. מה שהצריך הרשב"א ז"ל שראינו שבא עליה אע"ג דבגמרא אמרו בסוף פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ט:) דיימא מיניה ודיימא מעלמא דמשמע דבחשודה מיניה סגי כבר כתבו התוס' דדיימא מיניה ר"ל כשידוע שבא עליה:

אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה כו'. כתב הטור שהקשה עליו הרא"ש ז"ל ולמה יוציא הממון מחזקת היורשים וי"ל דשאני ממון דבידו להורישו אם ירצה וכיון שהוא אומר שהוא בנו הוי כמורישו ולכך נאמן אבל גבי איסורא לא:

הלכה ה

נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו. כתב ה"ה וכן הכריע הרשב"א ז"ל וכתב דאין ראיה מבעל כו'. וא"ת דהיכי כתב דשאני הכא דהיא דייקא ומינסבא הא ע"כ טעמא דנאמן לא הוי אלא משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא דאי משום דדייקא ומינסבא הא היא עצמה תוכיח כדאמר שם בפרק האשה רבה דלא מהימנא א"ו משום מילתא דעבידא לאיגלויי הוא. ועוד קשה לדעת רבינו דסובר דהך בעיא איפשיטא א"כ הנהו בעיי דעד אחד דקטטה ועד אחד במלחמה בפרק האשה שלום שכתב בהו דס"ל לרבינו בסוף הלכות גירושין דלא איפשיטא תיפשוט מהכא דהא פשיטנא מהכא דטעמא הויא משום מילתא דעבידא לאיגלויי. וי"ל דהוא מפרש כמו פירוש התוס' דבעיין דעד אחד ביבמה הכא הוא טעם הי מינייהו הוי עיקר טעמא אי הוי משום דעבידא לאיגלויי ובדיוקא זוטא מהני או דילמא עיקר הטעם משום דדייקא ובעינן דיוקא רבה והשתא אמרינן דתרוויהו איתנהו טעמא דעבידא לאיגלויי וטעמא דדייקא ומינסבא והשתא לפי האמת אפשר לומר דעיקר טעמא משום דדייקא הוא ולא משום דעבידא לאיגלויי וכ"ת א"כ היא עצמה אמאי [אינה] נאמנת י"ל דבאשה ליכא אלא טעמא דדייקא לחוד אבל בעד דהוא סניף לו טעמא דעבידא לאיגלויי סגי אע"ג דאין זה עיקר הטעם מהני והשתא לפ"ז אכתי תיבעי לקמן דאפשר עדיין טעמא משום דייקא והתם ביבמה הוי דיוקא רבה ולכך מהני אבל בקטטה ומלחמה דהוי דיוקא זוטא לא וכדכתבו התוס' ע"ש וא"כ אע"ג דתיפשוט בעיין דיבמה דמהני אפשר משום דעיקר טעמא הוא משום דעבידא לאיגלויי ואין עיקר טעמא משום דדייקא ומינסבא אבל הך הוי דיוקא רבה והתם לא הוי רבה כ"כ והשתא אתי שפיר דקאמר הרשב"א דשאני גבי עד דדייקא היא דלעולם בעי דיוקא בין דנאמר טעמא דעבידא לאיגלויי בין דנאמר דייקא

ומינסבא אלא דלטעמא דעבידא לאיגלויי סגי דיוקא פורתא ולטעמא דדייקא ומינסבא בעינן דיוקא רבה:

הלכה טז

אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה וכו'. נ"ל שהוא מפרש מ"ש בפרק האשה שלום אמר זעירי לעצמה שלשה חדשים לחבירתה תשעה דלעצמה היינו הצרה שבמדינת הים ולחבירתה היינו שבכאן ורש"י ז"ל לא פירש כן אלא הכל קאי אצרה שבכאן ופירש מ"ש ולחבירתה בשביל חבירתה ולפי פירוש זה מחוור יותר דפשטא דמילתא קאי אצרה שבכאן דעלה הקשו בגמרא ולעולם ועל דא תירצו בגמרא וכו' אלא שהוא דחוק קצת שפירוש לעצמה ר"ל בשביל עצמה וכן לחבירתה בשביל חבירתה:

פרק ד

הלכה ב

וצריכין הדיינין לקבוע מקום שישבו בו וכו'. מדכתב רבינו קביעות קודם השנים הנוספים משמע קצת דהשנים הנוספים אין צריכים קביעות מקום כמ"ש בתה"ד וקשה דהא בגמרא גרסינן (דף ק"א:) תא סק לזירזא דקני לאצטרופי בי חמשה ע"כ. משמע דאפילו לשנים נוספים צריך קביעות מקום ואפשר דהך תא סק אינו קביעות מקום אלא בא כאן ותשב כדי שתחלוץ עתה בפנינו וכבר קבעו מקום הדיינים קודם זה. אבל הרב ה"ר ישראל כתב הרב"י דס"ל דהך הוי קביעות מקום ולמד מכאן דאין צריך אלא שיאמר החכם שבהם נלך למקום פלוני מדלא [אמר] כאן אלא רב יהודה ואפילו נאמר דרבינו סובר כן יש לתרץ לדעתו כמו שנתבאר בהלכות. עוד כתב שם הרב דאין צריך לילך ולישב שם ולדידיה צ"ל דמאי דאמרו בגמרא תא סק ר"ל לערב תבא ותשב שם בעת שיעשה החליצה אבל אינו ר"ל בא ושב עתה לקביעות מקום. וכתב ה"ה שמתבאר שם שאין קביעות המקום גורם אפשר דהוא משום דאמר צריכי דייני למקבע דוכתא ולא קאמר אי לא קבעו דוכתא לאו כלום הוא וכיוצא בזה דקדק ה"ה לקמן גבי הא דאמר צריכי דייני למיחזי רוקא או אפשר דהא קי"ל כר"ע דאמר ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה דאיש מעכב כמו שיתבאר לקמן:

הלכה ה

ומצותה בחמשה כו'. דקדק נמוקי יוסף ז"ל מכאן דדוקא עמי ארץ אבל פסולים לא והוא כתב בשם הרשב"א שאם הזמינו ג' לב"ד בפירוש וקראו האחרים למילי דעלמא אפילו גרים ואפילו פסולים ע"כ. ויש לדקדק דהא בגמרא אמר ליה רב יהודה לרב שמואל בר

יהודה תא סק לזירזא דקני לאיצטרופי בי חמשה וא"ל תנינא בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ואנא גר אנא משמע דגר פסול לאיצטרופי לחמשה. וי"ל דלהכי כתב דאם הזמינו לג' לב"ד בפירוש כלומר דמה שאמרו בגמרא שהוא פסול הוא מפני שלא הזמינו השלשה לב"ד בפירוש אלא אמר שב כאן לאיצטרופי לחמשה ולא נתברר מי הם הדיינים ומי הם הנוספים ולכך צריך שלא יהיה גר אבל כשנתברר לא ועם זה נוכל ליישב דברי רבינו בקביעות מקום בשנים הנוספים דנראה שאינו צריך קביעות מקום אע"ג דבגמרא איתא תא סק לזירזא דקני לאיצטרופי בי חמשה הוה כדכתיבנא לעיל דאפשר דמ"ש בגמרא הוא שלא נתבררו הדיינים השלשה בפירוש ולא הזמינום אבל כשנתבררו ודאי דהשנים האחרים א"צ קביעות מקום:

הלכה ז

ואח"כ עומדת וכו'. כתב ה"ה ואמירתה ואמירתו שוין. נ"ל שצריך לומר ואמירתו ואמירתה שוין וטעמו שהוא הרגיש ממה שהביא מספרי דלא ילפינן מהתם אלא באמירה דידיה שכן כתיב ועמד ואמר ואיך כתב רבינו דבאמירה דידיה ודידה בעינן עמידה לזה תירץ שהם שוים:

הלכה ח

והסומא אינו חולץ וכו'. כתב ה"ה ובהשגות א"א וכו' ואיני יודע הכרח בזה וכו'. נראה כוונתו לומר דזאת הפשרה של הראב"ד לא ידע מנין לו דברייתא (דף ק"ג) לא מתפרשא אלא מחד גוונא דהיינו בדיעבד דוקא בכל גוונא או תפסו שהיה לו להר"א ז"ל להכחיש הדין לרבינו לגמרי ולומר דמאי דנקט כשרה משום סיפא נקטיה ואין פיסול בסומא כלל וא"ת היכי קאמר דלאו בדוקא הא יושב שהזכירו שם בברייתא בדיעבד הוא דלכתחלה עומד בעינן מועמד ואמר וא"כ כיון דביושב הוי ברייתא בדוקא ע"כ בכולהו נמי הכי הוי וי"ל דאפשר דאפילו ביושב לא הוי בדוקא דהא החליצה הוי מיושב לכתחילה אלא הקריאה והרקיקה צריך מעומד ובריתא לא הזכירה אלא חליצה שכן אמרו החולצת מן הגדול בין עומד בין יושב ועיקר החליצה חליצת מנעל היא והך הוי אפילו לכתחילה:

הלכה יג

במה דברים אמורים כשהיו יכולים לדבר שהרי הן ראויים לקרות. כתב הרב המגיד וכן השוו אותן חכמים בכל מקום לכל דבר שצריך דעת וקשה קצת להך ראיה דא"כ נשוה חרשת לקטנה וכי היכי דקטנה חליצתה פסולה חרשת נמי ליהוי חליצתה פסולה דחרש וקטן שוים לכל דבר ומה שיש בקטנה היה ראוי להיות בחרשת:

הלכה טו

חלצה ורקקה וכו' וקראה והן יושבין או מוטין על צדיהן וכו' וכן הסומא שחלץ חליצתו כשרה. כתב ה"ה ומתבאר שם שאין צריך שידעו להקרות אלא לכתחלה אולי דעתו מפני שנתבאר שם שאין הקריאה מעכבת:

הלכה טז

וכן קטנה שחלצה לגדול חליצתן פסולה. בפרק מצות חליצה (יבמות דף ק"ה:) אמרו על מתניתין דקטנה שחלצה וכו' חליצתה פסולה זו דברי רבי מאיר דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכ"א איש כתוב בפרשה [אבל] אשה בין גדולה בין קטנה ואמרו שם במסקנא רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות ע"כ. והנראה לכאורה דהך והלכתא הוי דלא כחכמים דאמרו אשה בין גדולה בין קטנה אלא ה"ק והלכתא כר"מ דמקשינן אשה לאיש ובעינן עד שתביא שתי שערות וכ"נ מדברי התוספות שכתבו בהך והלכתא הוי כדברי רבא והכי קאמר לדברי רבי עד שתגיע לעונת נדרים אבל הלכתא כר"מ דמקשינן אשה לאיש ועד שתביא שתי שערות וא"כ נראה לפי זה דבקטנה אין חליצתה חליצה כלל דכיון דמקשינן אשה לאיש ובקטן קי"ל דאין חליצת קטן כלום דלא כר"מ דאמר דפסולה ה"ה בקטנה ונ"ל שזה טעמו של הרא"ש שכתב הטור בסימן קס"ט דחליצת קטנה אינה כלום כחליצת קטן ואם רבינו מפרש כפירוש זה דהך והלכתא הוי כר"מ קשה דמשמע דאינה חליצה כלל לדידן דקי"ל כרבנן דאין חליצת קטן כלום לכך היה נראה לומר דהך והלכתא הוי אליבא דר' יוסי וה"ק לעולם דמדאורייתא בין גדולה בין קטנה אבל מ"מ מדרבנן צריך עד שתביא שתי שערות ואם לא הביאה אפשר דכשרה בדיעבד כיון דאינו אלא מדרבנן או אפשר דפסולה וזהו שכתב ה"ה שיש מי שנסתפק ומ"מ דעת רבינו דפסולה וא"כ לפי זה לית לן היקשא דאשה לאיש אבל אם נאמר זה בדברי רבינו קשה קצת שהוא ז"ל כתב בפרק ראשון וכן היבמה הקטנה אם רצה היבם וכו' אינה חולצת וכו' כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש כך אין היבמה חולצת עד שתעשה אשה משמע לכאורה דהיינו היקשא דאשה לאיש לכך נאמר דרבינו מפרש דהך והלכתא הוי אליבא דר"מ משום דמקשינן אשה לאיש וכי תימא א"כ כיון דאין חליצת קטן כלום ה"ה חליצת קטנה כיון דמקשינן י"ל דהך דמקשינן לא הוי אלא מדרבנן כדמשמע בירושלמי כמ"ש התוספות וא"כ מדאורייתא הוי חליצה גמורה ולכך קאמר דהוי חליצה פסולה והרב מוהרר"י קארו ז"ל כתב שם דלא מצא זאת הסברא שכתב הטור דחליצת קטנה אינה כלום ואינה פוסלת על כל האחין אלא לבעלי התוס' שכתבו בפרק מצות חליצה על מתני' דקטנה שחלצה וכו'

וא"ת מ"מ כיון דתנא פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני ליה גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי [קטנה] הוה אמינא דחליצתה פסולה מדרבנן דהא דמקשינן אשה לאיש אינו מן התורה להכי תני משתחלוץ ייתור לשון דלאשמועינן דחליצת קטנה אינה כלום כחליצת קטן ע"כ ולפי מה שהבין בדברי התוס' דמאי דקאמרי אינה כלום ר"ל ואינה פוסלת על האחין תימה טובא דהיכי אמרו כמו חליצת קטן הא מתניתין ר"מ ור"מ סבר דחליצת קטן פוסלת דהכי אמרה מתניתין דחליצת קטן פסולה אלא ודאי נ"ל דאין כוונת דברי התוספות לומר אינה כלום ולא פסלה אלא ר"ל אינה כלום מן התורה דהוה ס"ד דמה"ת הויא חליצה ורבנן הוא דפסלוה משום דמקשינן ולא הוי כחליצת קטן דמן התורה אינה חליצה ומדרבנן הוי חליצה כדאמר עשו חליצת בן תשע כגט בגדול לכך קאמר תחלוץ משתגדיל לומר דמדאורייתא אינה כלום אלא מדרבנן הוא דהוי חליצה לבד כמו חליצת קטן אבל לעולם דבין חליצת קטן בין חליצת קטנה פוסלת על כל האחין זה נ"ל מפירוש דבריהם ז"ל:

ואפילו בינו לבינה וכו'. פרק מצות חליצה (יבמות דף ק"ה:) הקשו בינו לבינה מי ידענא ותירצו אמר רב יהודה אמר שמואל ועדים רואים אותו מבחוץ ע"כ. ורבינו לא הזכיר מזה כלום ואפשר לומר דסמך על המבין אי נמי י"ל דבגמרא הקשו כן משום דאמרו שם דהכשיר ר' עקיבא ולהכי הקשו דאפילו הוא והיא מודים דנחלצה לא מהימנו כדי להתירה לעלמא אבל רבינו דפסק דפסולה אפילו ליכא עדים כיון דשניהם מודים מהימנו לפוסלה לאחין. ומ"ש רבינו דהוי חליצה פסולה בינו לבינה אע"ג דמתניתין לא קאמר אלא בשנים כבר כתבו שם התוספות דר"ש דמכשיר בשנים דלאו דוקא בשנים ולא נקט שנים אלא משום עדות וה"ה בינו לבינה:

הלכה יז

יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל. כתב ה"ה ז"ל דעת רבינו וההלכות וכו' בפי' דברי ההלכות ורבינו יש ב' פירושים האחד מה שהבין ה"ה דטעמא דאמימר (דף ק"ג) דפסיל מאן דמסגי על לוחתא הוא משום אידך מימרא דבעי למידחסיה ונהי דבאידך מימרא אם לא דחס בדיעבד חליצתה כשרה משום דהוא ראוי לבילה אבל הכא כיון דאינו ראוי לנעוץ אפילו בדיעבד פסולה. הב' מה שהבין הטור ז"ל בסימן קס"ט כיון דתלוי הך מימרא באידך כי היכי דבההיא דמסגי אלוחתא בדיעבד פסול הוא הדין בההיא דצריך למדחסיה אם לא דחס פסול. ובהבנת דברי הר"א ז"ל יש ג"כ שני פירושים האחד מה שהבין ה"ה דסבירא ליה דטעמא דהך מימרא דמסגי אלוחתא הוא משום דדחסיה כדברי רבינו אלא שחולק עליו וסובר דאפילו בהך מימרא דמסגי אלוחתא

אפילו בדיעבד לא פסיל וזהו שאמרו לא חליץ דמשמע לכתחילה ולא מחלקין בין ראוי לנעוץ לאינו ראוי לנעוץ. הב' מה שהבין בו הטור ז"ל והוא מוסכם לדעת הרא"ש ז"ל דאין הטעם בשתי המימרות שוות אלא דטעמא דמימרא קמא דצריך למידחסיה הוא מפני שתהא טורחת לחלוץ רגלו ולפעמים מנעל של ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאליו אם לא ידחוק רגלו בקרקע וטעם מימרא השנית הוא לפי שמנעלו נחלצת מעל כף רגלו ולא מעל רגלו וכו' ולכך המימרא הראשונה אם לא דחס כשר בדיעבד ובמימרא שניה דהוי טעמא מקרא הוי פסולה. והשתא יש לתמוה טובא לכל הפירושים. למה שהבין ה"ה בדברי רבינו וההלכות קשה כיון דמימרא ראשונה הוא לכתחלה דוקא א"כ מה הקשה שם רב אשי לאמימר מההיא ברייתא דאמרה לעיל בין עומד בין יושב בין מוטה הא לעיל הובאה שם אותה ברייתא בגמרא ואמרו שם חליצתה כשרה ובדיעבד הוא ומאי דקאמר אמימר הוא דלכתחלה לא וה"ז דומה למה שהכריח ה"ה לומר דאין ההלכות והגאון סוברים כהר"א ז"ל במימרא שניה דא"כ מאי קשיא להו ממתניתין דמן הארכובה ולמעלה חליצתה כשרה והוצרכו לתרץ הא מתניתין לא קאמרה אלא כשרה ואמימר קאמר דלכתחלה לא יעשה והך קושיא גופא קשיא להו בקושיא דפריך בגמרא במימרא קמייתא כדכתיבנא ומה גם דהרמב"ם ז"ל ע"כ סובר דהך ברייתא בדיעבד דוקא דהא דקדק לעיל בחולצת מן הסומא דחליצתה כשרה דמדקאמר כשרה משמע בדיעבד דוקא. ועוד קשה כיון דפיסול מסגי אלוחתא לא הוי אלא משום דצריך למידחסיה א"כ אמאי לא פריך רב אשי לאמימר מההיא דסמוכות הרגלים ולימא ליה ודאי דלא בעינן למידחסיה דא"כ דסמוכות הרגלים אמאי חליץ הא לא מצי למידחסיה ואמאי פריך הא דסמוכות הרגלים במימרא בתרא ולא פריך ליה לאלתר במימרא קמא. ובמה שהבין הטור ברבינו והרי"ף ז"ל דאפילו במימרא קמא פסול בדיעבד לא תפול קושיא ראשונה שהקשיתי אבל תפול השניה. ובמה שהבין ה"ה בדברי הר"א ז"ל תמיהא טובא דכיון דבין במימרא קמא בין במימרא בתרא ס"ל דדוקא לכתחלה אבל בדיעבד לא פסיל לא פריך רב אשי כלל לאמימר לא במימרא דההיא דבין יושב בין מוטה ולא במימרא בתרא מההיא דסמוכות הרגלים דבכולהו מיתניא בברייתא לעיל חליצתה כשרה ומשמע אבל לכתחלה לא והא דמקשה ליה ה"ה מן ההלכות והגאון היה לו להקשות מדברי הגמרא והוא כעין הקושיא עצמה כדכתיבנא ועוד תפול הקושיא השנית שהקשיתי לעיל דכיון דהבין דטעם ב' המימרות שוות א"כ אמאי לא פריך רב אשי במימרא קמא מהא דסמוכות הרגלים. ובמה שהבין הטור בדברי הר"א ז"ל יש כאן קושיא אחת והיא מאי פריך במימרא קמא מההיא דבין עומד בין יושב הא אמימר לא קאמר אלא לכתחלה ובברייתא

הוי בדיעבד ובכל הני דהנהו ברייתא פסק הטור שם דבדיעבד לא. ע"כ נ"ל לתרץ ולומר דהך מקשה והך מתרץ סברי דכי מכשרינן בדיעבד היינו חד פיסולא אבל תרי פיסולי לא מכשרינן בדיעבד ועם ההקדמה הזאת מקשה שפיר במימרא קמא אמימר לרב אשי דהשתא דאמרת דצריך למידחסיה אכרעיה הוי תרי פיסולי חד דעומד בעינן כדילפינן מועמד ואמר והשניה דצריך למדחסיה אכרעיה ולזה הקשה לו דנהי דברייתא בדיעבד מ"מ היכי מכשרינן תרי פיסולי בדיעבד ותירץ דאינו אלא חד פיסולא דלעולם דדחיס לכרעיה ולפ"ז הקשה שפיר ג"כ במימרא שניה רב אשי לפי מה שהבין ה"ה בדברי הר"א ז"ל דכיון דאמרת דמסגי אלוחתא הוא פסול לחלוץ מדרבנן א"כ הרי כאן שני פסולים הראשון שהוא אינו ראוי לחלוץ וחולץ והשני שחולץ בסמוכות הרגלים שאינו נקרא מנעל גמור ותרי פיסולי לא מכשרינן בדיעבד ותירץ דליכא אלא חד פיסול שהוא פיסול המנעל דברייתא איירי דיהיב לאידך וחליץ אבל מה שהקשה ה"ה להר"א ז"ל מן הגאון וההלכות פריך שפיר דליכא אלא חדא פיסולא דנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה והיינו פיסולא דמסגי אלוחתא וא"כ בחדא פיסולא מכשרינן בדיעבד וא"כ אין כאן קושיא דכאן אמר לא חליץ לכתחלה ושם אמר בדיעבד כשרה אלא ודאי שאין דעתם כדעת הר"א ז"ל. ונשאר לתרץ קושיא אחת והיא להרי"ף והרמב"ם ז"ל לכל הפירושים ולהר"א ז"ל לפי מה שהבין בו ה"ה אמאי לא פריך רב אשי במימרא קמא מההיא דסמוכות הרגלים. ונראה לתרץ דרב אשי היה סובר במימרא קמא דטעמיה הוא משום מ"ש הרא"ש דפעמים יהיה המנעל גדול לרגלו ולכך צריך לדחוק רגלו בקרקע וא"כ אין לפסול האי דמסגי אלוחתא אם יהיה לו מנעל קשור שלא יפול מרגלו ולהכי לא מקשה ליה מההיא דסמוכות הרגלים אבל בתר דקאמר ליה במימרא שניה האי מאן דמסגי אלוחתא וכו' הבין שטעם מימרא קמא אינו אלא מפני שעל כל פנים צריך לנעוץ מפני שאם לא כן אמאי פסול האי דמסגי אלוחתא ולכך פריך ליה מההיא דסמוכות הרגלים והוי פירכא בין למימרא קמא בין למימרא בתרא אחר שנתגלה לו טעם מימרא ראשונה ותירץ לו כגון דיהיב לאחר וכו'. ולפי מה שהבין ה"ה בדברי הר"א ז"ל דתרי מימרי לכתחילה דוקא דאין להקשות דתרוייהו למה לי דצריכי אי אשמעינן צריך למידחסיה אכרעא הוה אמינא דוקא דאפשר אבל היכא דלא אפשר כגון דרגלו הפוכה לחלוץ לכתחילה דלא מצריך אמימר הכי אלא היכא דאפשר לדחוס אי נמי הוה אמינא דטעמא דאמימר דצריך למידחסיה אינו שצריך לנעוץ העקב אלא שידחוס הרגל בכל אופן שיהיה וא"כ אף ברגלו הפוכה נועץ גם הרגל אם ירצה ובהכי סגי קמ"ל ואי אשמעינן רגלו הפוכה הוה אמינא הך אסור משום דלא מיקרי רגל אבל לא צריך למידחס היכא דהוי רגל קמ"ל

ומדלא השיג הר"א ז"ל כאן ואמר והוא שיש לו אח כמו שהשיג גבי החולצת מן הסומא משמע דהכא בכל גוונא לא חליץ ומ"ש בשלטי הגבורים והראב"ד כתב שאם אין לו אח חולץ לכתחילה קאי לחולצת מן הסומא ולא למאן דמסגי אלוחתא וכן כתב באלפסי ישן ובאלפסי החדש יש סימן על הך מימרא דאמימר וע"ז כתב הראב"ד והוא טעות המדפיס דאותו הסימן אינו אלא לרמז על ההגהה אחרת של וכ"כ הרמב"ם וכו' אבל הראב"ד כתב סימנו הוא גבי והחולצת מן הסומא דההיא דמסגי אלוחתא ודאי לא שנא ליה להר"א בין יש לו אח לאין לו אח משום דס"ל דהוי דאורייתא משום מעל [רגלו] ולא מעל כף רגלו כמ"ש הטור בשמו ולזה לא השיגו הר"א ז"ל לרבינו כאן:

הלכה יט

או היתה קרקעיתו של עור ולחייו של שער. היינו בעיין דפרק מצות חליצה (יבמות דף ק"ב:) דאמרו שם בעא מיניה ר"א מרב הוא של עור ותרסיותיו של שיער מהו א"ל מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש א"ה כאלו של שיער נמי ההוא קרקא מיקרי ע"כ. ומפרש רבינו תרסיותיו ר"ל לחייו ומדכתב רבינו של שיער משמע דוקא של שיער הבא מן התחש אבל של דבר אחר לא. אבל הטור בסימן קס"ט כתב אבל רצועותיו אין צריך שיהיו מעור וכתב הרב"י ז"ל דמשמע ליה דמאי דנקט בגמרא של שיער לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט וכי שני בגמרא לפי זה מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש צ"ל דלאו טעמא משום דהשיער כיון שבא מן התחש מיקרי תחש כדמשמע לפירוש רש"י אלא ר"ל כיון שהמנעל הוא של עור לא משגחינן בתרסיותיו וקרינן ביה ואנעלך תחש וקשה לפירוש זה א"כ מה הקשו בגמרא א"ה כולו של שיער נמי הא פשיטא דלא מהני תרסיותיו של שיער אלא מפני שהמנעל שהוא המיקר הוא של עור אבל כשהמנעל הוא של שער מהיכא תיתי לן דמהני והיכי מקיימינן קרא בתחש דהא שיער לא מיקרי בא מן התחש לדעת הטור וי"ל דהטור הוקשה לו בדברי הגמרא האי בעיין דנקט של שיער אי דעתיה הוא משום דבא מן התחש א"כ אמאי לא בעי מעיקרא בכולו שיער מהו כיון דבא מן התחש מיקרי תחש או דילמא לא וכ"ת שני ליה בין תרסיותיו לכולו א"כ מאי פריך בתר הכי א"ה כולו נמי הא אמרינן דשאני ליה לכך נראה לו לטור דהבעיין כששאל מאי דנקט שיער לאו דוקא וה"ה אפילו שאינו של עזים שאינו בא מן התחש אלא שיער אדם דקא מיבעיא ליה הוא מי משגחינן בתרסיותיו וכיון שאינם של עור לא מהני או דילמא לא והשתא א"ש דלא בעי בכולו דפשיטא ליה דלא מיקרי תחש ובכולו לא מהני ובתר דשני ליה ואידך מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש אז הבין הבעיין דמשום השיער נקרא תחש כיון שהוא בא מן התחש לכך קאמר ליה דמהני וזהו שאמר לו מי לא קרינן ביה

וכו' ועפ"ז הקשה לו השתא דאמרת דכיון דבא מן התחש תחש מיקרי א"כ אפילו כולו של שער נמי ואז גלה לו הפשטן ואמר ההוא קרקא מיקרי דכיון שאינו עור לאו מנעל [הוא] ואע"ג דבא מן התחש לאו כלום הוא ומ"ש לך מי לא קרינן ואנעלך תחש כוונתו לומר משום דלא משגחינן בתרסיותיו כיון שעיקר המנעל של עור אבל לא כמו שהבנת שהשיעור נקרא תחש וע"פ פירוש זה יצא הדין של הטור. זה נ"ל טעמו של בעל הטורים אע"פ שאין דעת רבינו כן כדכתיבנא:

הלכה כא

קרעה המנעל מעל רגלו הרי זו חליצה פסולה וכו'. נראה דגירסת רבינו בגמ' (דף ק"ב) היא כך לא צריכא דשלפתיה לעילאי וקרעתיה לתתאי מאי חליצה בעינן וליכא או דילמא גלויי כרעא בעינן והא איכא. וא"ת א"כ היינו בעיין דלעיל דקרעתהו ושרפתהו מהו גלויי כרעא בעינן וכו' י"ל דאיבעיא לן הא בעיא להודיענו דאע"ג דהוה ס"ד דהך הוי חליצה כיון דחלצה העליון קמ"ל דלאו חליצה הוי. ולפי גירסא אחרת הך קרעתיה לעילאי דקאמר בגמרא ר"ל שקרעה באופן שלא נתגלה הרגל ולא הוי דומיא דקרעתהו דקאמר ר' ינאי לעיל דהוי גילוי כרעא ולפי גירסת רבינו דמי הא להא ואתי שפיר טפי ולזה כתב ה"ה שגירסת רבינו היא נכונה:

הלכה כג

רקקה דם וכו'. בפרק מצות חליצה (יבמות דף ק"ה) אמרו יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שאי אפשר לדם בלא צחצוחי רוק. עוד אמרו שם לעיל גדמת מהו שתחלוץ יבמה שרקקה דם מהו כו' א"ל מי כתיב וחלצה ביד ומי כתיב וירקה רוק. ולכאורה נראה דפליגי אהדדי דהא מההיא דקאמר מי קאמר וירקה רוק משמע דאפילו הוי דם ממש הוי רקיקה מעלייתא והכא קאמר דוקא מוצצת דאיכא רוק אין אבל שותתת לא והרא"ש ז"ל כתב בפסקיו בשם הראב"ד ז"ל דלא פליגי ומאי דקאמר מי כתיב וירקה רוק היינו לענין הרקיקה בחליצה דמהניא אע"פ שהיא דם אבל מאי דקאמר שא"א לדם וכו' הוא ביבמה שרקקה קודם חליצה אי אמרינן דהוי כחליצה פסולה לפסול על האחין או לא וזהו שאמר יבמה שרקקה דם תחלוץ כלומר תחלוץ ולא תתייבם דנפסלה על האחין כדפירש"י ז"ל ולכך דוקא בעינן דאיכא נמי רוק כיון דהך רוק לא מיפסל אלא משום גזירה דרוק דבתר חליצה לכך בעינן דאיכא נמי ביה רוק ולזה אמר שמפני שא"א לרקיקת דם בלא רוק תחלוץ ולא תתייבם והקשו על זה בגמרא מההיא דזובו טמא כלומר היכי אמרת דאי אפשר לדם בלא רוק הא התם אמרינן דאין הדם טמא משמע דאפשר לדם בלא רוק דאי על כל פנים איכא רוק הא רוקו של זב מטמא ותירץ דהיינו דוקא בשותת אז

אמרינן דליכא רוק אבל במוצצת לא ואין להקשות דכיון דבזב אינו מטמא דם א"כ היכי מהני כאן רקיקת דם דשאני התם דגלי קרא זהו טעמו של הראב"ד ז"ל אבל רבינו נראה שאינו סובר כן אלא שאין לחלק בין רקיקה שקודם חליצה לרקיקה שבתוך החליצה ואפשר לומר לדעתו אחד משני פנים או דס"ל דפליגי הך שלחו ליה לאבוה דשמואל וההיא דלוי ופסק כי הך דהכא לחומרא או אפשר דלא פליגי ומ"ש לעיל מי כתיב וירקה רוק ה"ק כיון דבדם עכ"פ איכא רוק דבמוצצת איירי סגי דלא כתיב בקרא רוק דנימא דצריך רוק הנראה לעינים אלא אפילו נראה דם כיון דא"א בלא רוק סגי אבל מכל מקום רוק פורתא מיהא בעי מדכתיב וירקה. ומ"ש בגמרא כאן במוצצת כאן בשותתת איכא חלוקה אמצעית והיא רוקקת ולא מוצצת ולא שותתת ואיכא לאיסתפוקי כמי דיינינן ליה והרשב"א ז"ל נראה שדן אותה לחומרא כדכתב ה"ה בשמו וכל שאינו מוצצת שותתת קרי ליה ונראה נוטה לזה לשון רבינו שכתב שא"א לדם שנמצץ משמע דוקא נמצץ:

הלכה כה

חליצתו פסולה וכו'. כבר נתן הריב"ש טעם לשבח למה כאן הוי פסולה ובגט אינו גט כלל:

הלכה לה

שאסור לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט. תימה דבסוף פ"ז מהלכות תפילין כתב רבינו ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט וכבר נתעורר כאן ה"ה על זה וכתב ששם ביארו וכן הקשה שם בעל ההגהה וכתב שהוא ט"ס ולא מצאתי בזה תירוץ אם לא שנאמר דהוא מחלק הפך חילוק התוס' דבפ"ק דגיטין (דף ו':) אמרינן ואמר ר' יצחק שתים כותבין שלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ד' אין כותבין א"ל אביי אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא וכתבו שם התוס' בשם רבינו אליהו דדוקא במתכוין לכתוב הפסוק לדרשה כי הכא אבל כשאדם שולח אגרת לחבירו מותר שיכתוב לשון המקרא וכו' והקשו מירושלמי דבאגרת נמי אוסר לכתוב בלא שירטוט שלש תיבות וכו' ועוד האריכו יעויין שם. ול"נ דרבינו הוקשה לו בגמרא תרתי חדא אמאי אמר אביי אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא היה לו לומר כל דלא ידע מתניתא לאו גברא רבה הוא דודאי מתניתא עיקר טפי מדר' יצחק ועוד היכי פליג ר' יצחק אמתניתא והתוספות כתבו שם דיודע היה דהא דר' יצחק עיקר ולפיכך הילכתא כוותיה ואתו שפיר לדידהו דאמר אביי אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק כו' דהכי הילכתא אבל רבינו לא נראה לו זה. ולתרץ הקושיות נ"ל שהוא סובר דמתניתא ור' יצחק לא פליגי דהא דר' יצחק לא איירי אלא כשאינו כותב הפסוק לענין תפילין או ס"ת דאז ודאי אפילו תלתא

מותר אלא איירי שכותב הפסוק לדרשה או לענין אגרת דומיא דר' אביתר שהביאו שם דאז אפילו בתלתא אסור והטעם דתפילין וס"ת לא אתי לזלזולי בהו ולכך אמרו דבתלתא מותר ולא הוצרכו שירטוט אבל כשאינו תפילין וס"ת ומזוזה הצריכו שירטוט אפילו בתלתא תיבות כדי שיהא חשוב ולא ליתי לזלזולי ביה ולזורקו לאשפה והשתא אתי שפיר דקאמר בגמרא אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק דהא דר' יצחק דמי לר' אביתר ובהא קאמר ר' יצחק בשלש תיבות אסור ואע"ג דהביא גמרא במתניתא תנא אגב דהביא הא דר' יצחק הביא ההיא דמתניתא אבל הך דמתניתא לא דמי לר' אביתר ולכך כאן כתב כר' יצחק דבתלתא אסור ושם בהלכות תפילין כתב דבתלתא מותר דלא פליגי כדכתיבנא:

פרק ה

הלכה יב

נחלצה אחת מהן חליצה פחותה וכו'. ראה שבהבנת דברי רבינו יש הפרש בין ה"ה ובעל הטורים שה"ה סובר דדעת רבינו דכל חליצה פחותה אינה פוטרת צרתה אע"פ שהיא מעולה מחליצת צרתה וטעמו מפני שהוא ז"ל כתב שקורא חליצה פחותה אע"פ שעשה מאמר בצרתה שכ"כ בין בה בין בצרתה הרי זו נקראת כו' ואח"כ כתב סתם דכל חליצה פחותה אינה פוטרת צרתה משמע דאפילו דעשה מאמר בצרתה וחולץ לה אינה פוטרת צרתה ולפ"ז פסק דלא כשמואל דאמר (דף כ"ז) חלץ לבעלת המאמר לא נפטרה צרה לצרה לא נפטרה בעלת המאמר ולפי פירוש זה יצא לו לה"ה התמיהות הגדולות שתמה על רבינו ועוד יקשה עליו מה שהקשה בפ"ז מההיא ברייתא דאיסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או שחלץ לה נפטרה צרתה וכתב שם שברייתא זאת צריכה תלמוד לדעת רבינו. ועוד ק"ל לפי פירוש של ה"ה מההיא דכתב רבינו בפ"ז דחלץ לצרות נפטרו האחיות דהא חליצת צרות חליצה פחותה דאע"ג דהוא פסק כרב אשי דאמר לא אלימא זיקה לשווי צרה כערוה לא הוי אלא דחליצת צרה כשרה טפי כדכתב שם הרא"ש בריש פרק ד' אחין הילכך חשובה חליצת צרת רחל מחליצת רחל אבל מ"מ פסולה הוי וי"ל דרבינו סובר דצרת אחות זקוקה מותרת וחליצתה חליצה כשרה לגמרי ולא פסולה וכן התוס' בד"ה [מאי אחד חולץ לכולן] כתבו דחליצה כשרה הוי. אבל הטור ז"ל נראה שלא הבין כן דברי רבינו מפני שנראה שהוא סובר דפסק כשמואל בההיא דחלץ לבעלת המאמר וכו' שהוא כתב בסימן ק"ע אחר שכתב דין אין חליצת בעלת הגט או בעלת המאמר פוטרת צרתה וכו' וכתב הרמב"ם וכן אם נפלו לפניו איסור לאו או איסור עשה וצרתה חולץ וכו' משמע דס"ל דהרמב"ם מודה בדין זה וצ"ל לדעתו דאע"ג דכתב רבינו

כאן דחלצה חליצה פחותה לא נפטרה צרה לא בכל חליצה פחותה קאמר דאי מעולה מאחרת אע"פ שהיא פחותה ואפשר שאע"פ שהיא שוה עם אחרת פוטרתה ואע"פ שרבינו סתם כאן דבריו סמך על מ"ש בפ"ז שכשחולץ לצרות נפטרו האחיות וסבירא לטור דחליצת צרות הוי חליצה פחותה ואעפ"כ אמר דפוטרת צרות א"כ למדנו שם דכל חליצה מעולה מחבירתה אע"פ שהיא פחותה פוטרת צרתה ונסתלקו לפי פירוש זה כמה תמיהות שתמה ה"ה ובעיקר מחלוקת דרב ושמואל סובר הטור ז"ל דפוסק רבינו כשמואל דחליצה פסולה אינה חוזרת על כל האחין ופסק כתירוצא בתרא דקאמר כי קאמר שמואל חליצה מעליא בעינן ה"מ למפטר צרה אבל מפטר נפשה פטורה ובמפטר צרה סובר רבינו דכשהיא חוזרת על האחין כרב סגי אע"פ שהיא פסולה אע"פ שזה צ"ע מ"מ נתבאר דעתו ז"ל וקשה דהא כתב הרא"ש ז"ל בריש פרק ד' אחין דאית לן למיפסק כתירוצא קמא דאב"א כי קאמר חליצה מעליא בעינן משום דהך שינויא אתי כרב אשי מכח קושיא שהקשו בתוס' דהא לקמן מסקינן כשמואל התחיל ולא התחיל קאמר והתחיל בצרות לא יגמור באחיות ולא מיפטרה רחל בחליצת צרתה וכ"ש הכא בשניהם שוין ותירצו דההוא דמפרש לקמן דשמואל התחיל ולא התחיל קאמר סבר כשינויא דבסמוך דמפלגי בין מיפטר נפשה למיפטר צרה ושינויא דהכא דאמר חולץ לכולן אאמצעית סבר כרב אשי דאמר לקמן לא אלימא זיקה לשווי צרה כערוה ע"כ וכיון שכן קשה על רבינו דהוא פסק כשינויא בתרא והוא בפ"ז פסק כרב אשי דהוא לא כתב שם התחיל ולא התחיל כשינויא קמא וא"כ איך פסק כאן כשינויא בתרא דהוי דלא כרב אשי וי"ל דנהי דשינויא קמא לא מצי סבר כשינויא דהתחיל ולא התחיל וכן שינויא דהתחיל לא מצי סבר כשינויא בתרא דה"מ למיפטר נפשה וכו' אבל רב אשי מצי סבר כתרי שינויי דלעיל דחלץ לצרות נפטרו אחיות משום דלא אלימא זיקה לשוויי צרה כערוה אבל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות אלא היא גופה פטרה נפשה ואינו חולק רב אשי על שינויא בתרא ע"כ תמהתי על דברי הרא"ש ז"ל שפסק כשינויא קמא דאתי כרב אשי דהא שינויא בתרא נמי אתי כרב אשי וצ"ע. ובפירוש דברי ההלכות כתב הרא"ש ז"ל דנחלקו הראב"ד והרמב"ן דהראב"ד פירש דפסקו כשמואל דחליצה פסולה אינה צריכה לחזר והרמב"ן ז"ל כתב בפסקיו כרב וכתב ה"ה דלדעת הרשב"א כל שהחליצות שוות כל אחת פוטרת חבירתה ונראה דטעמו מפני שהוא מפרש מה שאמר בגמרא בפ' ד' אחין כי הדדי נינהו ואחת פוטרת חבירתה כדברי רש"י ז"ל והרמב"ן נראה שהיה מפרש דכי הדדי נינהו וצריכות שתיהן חליצה ולא פטרה חדא לחבירתה אבל כשהיא מעולה האחת פוטרת חבירתה ולכך כתב דכשהיא מעולה פוטרת את חבירתה כדכתב

הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ומפני שהרמב"ן ז"ל מפרש דמאי דקאמר כי הדדי נינהו ר"ל אינה פוטרת אחת לחבירתה לכן פירש דלדידן דקי"ל דחליצה פסולה חוזרת דאין האחת פוטרת לחבירתה כדכתב הטור ז"ל בשמו בסימן ק"ע דאילו היה מפרש כפירש"י ז"ל דכי הדדי נינהו ופוטרת האחת לחבירתה לא היה יכול לומר כן דהא קי"ל דחליצה פסולה חוזרת והיכי מסיק בגמרא דהאחת פוטרת את חבירתה ויש סיוע לדברי הרמב"ן ממה שהקשו בס"פ ר"ג גבי גט לזו וגט לזו לימא מסייע ליה לרבה בר רב הונא דאמר חליצה פסולה חוזרת על כל האחין כו' והשתא לפירוש הרמב"ן אתי שפיר דהא בהא תליא דאי חליצה פסולה חוזרת ה"ה שתיהן נמי צריכות חליצה אבל לפירש"י ז"ל קשה מה ענין זה לזה דאין זה סיוע דאע"ג דחליצה פסולה חוזרת מ"מ בהא אפשר דפוטרת את חבירתה ולכך כתב שם רש"י דפריך מסיפא וקאמר וכן שתי יבמין ליבמה אחת וכו' כלומר דמהך הוי סייעתא ולא מרישא דרישא לא הוי סייעתא דאפילו דחוזרת אפשר דפטרה אחת לחבירתה ולכך קאמר דפריך מסיפא ומש"ה כתב הטור שם בסימן ק"ע בשם רש"י ז"ל דאפילו אם נאמר בשני יבמין ויבמה אחת צריכה חליצה כו' ביבם אחד וכו' אחת נפטרת בחליצת חבירתה ומלשון זה נ"ל שנראה לו לטור כן כרש"י ז"ל:

הלכה יז

לפיכך ראובן שהיה בירושלים וכו'. ק"ל קצת דלמה לי דין הקודם להמשך ממנו דין זה בלא"ה אמרינן ליה דכיון דכשייבם אחיו אינו יכול הוא לייבם משום דכיון דאמרינן בית אחד הוא בונה כו' א"כ ודאי דיש לו לחוש אולי בנה אחיו ואין לו לייבם עד שידע מה עשה אחיו:

רצה האחד לחלוץ וכו'. קשה דהא לעיל כתב רבינו בפ"ג דכשאמרה מת בעלי ואח"כ מת הבן שניתן לי וכן אשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים דלא תחלוץ עד שיודע הדבר אם לא היתה פסולה לכהונה גזירה שמא יודע אחר החליצה שהחליצה אינה כלום ותנשא לכהן כדאמרו בגמרא בפרק האשה שלום וא"כ הכא נמי ניחוש שמא חלץ אחיו קודם ואין חליצה אחר חליצה וימצא אח"כ שחליצה זו אינה חליצה ותנשא לכהן וקא שרו חלוצה לכהן בשלמא לחוש שמא יבם אחיו קודם שיחלוץ זה הא ודאי לא חיישינן דאינו יכול ליבם עד שידע מה עשה אחיו ולא חיישינן דעבד איסורא אבל מ"מ שמא חלץ קודם אחיו ודוחק לומר דהכי איירי דפסולה לכהונה וסמך כאן רבינו על מ"ש שם. וי"ל דע"כ לא חיישינן להכי אלא התם גבי אשה שאמרה מת בעלי ואח"כ מת הבן שניתן לי דכיון שהיא אמרה אפשר דהוי כמו שאמרה וכן גבי אשה שהלך בעלה וצרתה דרוב נשים מתעברות ויולדות אבל הכא לא תלינן בחליצה דאדרבה מצות

יבום קודמת ואמרינן דהא האחר ממתין לידע מה עשה זה כדי לייבם ולא יחלוץ דמצות יבום קודמת. וא"ת למה חולץ הא דומה זה למ"ש רבינו בסוף פרק ראשון דמפני מה לא תחלוץ בתוך תשעים יום משום דכל העולה ליבום כו' וזו כיון דאינה עולה ליבום בתוך התשעים אעפ"י שימצא אח"כ שאינה מעוברת אין ראוי לחלוץ א"כ הכא נמי נימא הכי כיון דהשתא אינה ראויה ליבום דלא ידע אם יבם אחיו א"כ אינה ראויה לחליצה. וי"ל דהרי כבר אמרו בפרק החולץ הכי השתא התם אם יבא אליהו ויאמר דהא קידש בת חליצה ויבום היא הכא אם יבא אליהו ויאמר דהא לא נתעברה מי משגחינן ביה ויבמינן לה הא קטנה לאו בת עיבורי היא הכא נמי י"ל דאם אתא אליהו ויאמר עדיין לא יבם אחיו לזו בת חליצה ויבום היא אבל התם אפי' אתא אליהו ואמר דלא נתעברה לא משגחינן ביה:

הלכה כג

לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד כו'. כתב ה"ה וקטנה סובר רבינו דאתיא כסתם מתני' דפ' מצות חליצה (יבמות ק"ד:) וכו' וקשה דהא מתני' דפרק מצות חליצה היא קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ורבינו נמי הכי פסק לעיל בפי"ד חליצת קטנה פסולה וא"כ אי אתיא כמתני' דמצות חליצה הוא דפסק כוותה היה לו להזכיר ג"כ [חליצה] וקשה עוד דהיכי מצי אתיא כמתני' דהתם כיון דהתם אמר דחליצתה פסולה א"כ איך פוטרת צרתה אפילו שתיהן קטנות הא חליצה פסולה לא פטרה צרתה. מיהו יש לתרץ לזה דהך חליצה הוי פסולה ומדרבנן מיהא הוי חליצה וכיון שכן דוקא כשהנישואין הם מדאורייתא בקטנה שקדשה אביה אז ודאי החליצה פסולה אבל ב' יתומות דהם נישואין דרבנן אתי חליצה דרבנן ומפיק חליצה דרבנן אבל מ"מ קושיא ראשונה קשיא. וי"ל דה"ה ורבינו גורסין במתניתין חליצתה כשרה היא כגירסת הרב האלפסי ז"ל והיא גירסת הירושלמי שכתבו התוס' ומה שאמר בגמרא זו דברי ר"מ ר"ל דקאמר דמקשינן אשה לאיש מדרבנן ולכך לכתחילה לא תנשא בחליצה זו אלא תחלוץ פעם אחרת אבל חכ"א דאפילו לכתחילה הוי חליצתה חליצה וכדפירשו שם התוספות ומה שאמר בגמרא והלכתא עד שתביא שתי שערות ר"ל לא כמתניתין דקאמר כשרה בדיעבד ולא כחכמים דאמרו לכתחילה חליצה מעליא היא אלא אפילו בדיעבד קודם שתביא שתי שערות חליצתה פסולה ולפי"ז יתיישב דברי ה"ה דמתניתין דפרק בית שמאי סברה דחליצתה כשרה בדיעבד ולכך פוטרת את חבירתה אבל לדידן דקי"ל דחליצתה פסולה אין חליצה שייכא בה כלל ואע"ג דאית לן דנישואי קטנה דרבנן וא"כ כיון דמדרבנן הויא מיהא חליצה הוי"ל למיפטר קטנה דכוותה דהוי נישואין דרבנן

מ״מ י״ל דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואילו היו נישואין מה״ת לא פטרה צרתה ה״נ כשהן קידושין דרבנן לא פטרה צרתה. זה נ״ל ליישב דברי ה״ה ואני כתבתי למעלה שגירסת רבינו במשנה בפרק מצות חליצה היא פסולה וכן נ״ל עיקר דלדברי ה״ה ק״ל טובא איך נאמר דמאי דקאמר בגמרא והלכתא עד שתביא שתי שערות הוי לא כמתניתין ולא כחכמים דאמרו בין גדולה בין קטנה ואם גירסתו במשנה היה לו כשרה יותר ראוי לו לפרש דמה שאמר בגמרא והלכתא עד שתביא שתי שערות היינו לכתחילה אבל בדיעבד חליצתה כשרה ורב אלפס ז״ל שגירסתו במשנה כך אפשר שהוא סובר כן דחליצתה כשרה אבל רבינו שכתב דחליצתה פסולה נ״ל עיקר בדבריו כמ״ש:

הלכה כז

וכן הדין בקטנה וחרשת וכו׳. תמיהא לי טובא דלפי גירסא דגריס במשנה לא פסל בקטנה ובא על החרשת תחילה גריס במשנה פסל א״כ היכי אמר התם רב חסדא בפרק ב״ש (יבמות דף ק״י:) על מילתיה דרב דאמר כונס החרשת ומוציאה בגט וכו׳ ש״מ קסבר רב חרשת קנויה ומשויירת קטנה קנויה ואינה קנויה הא ממתניתין נמי שמעינן ליה דמדקאמר (הרשב״א ז״ל) [בא] על הקטנה תחילה ואח״כ על החרשת לא פסל וכשהוא בהפך פסל ודאי דקטנה ספק ולהכי לא פסל ובחרשת קנויה ומשויירת ולהכי פסל כשבא עליה תחילה דאי לא אלא דהוי איפכא דחרשת ספק וקטנה משויירת הדין היה ראוי להיות בהפך בשלמא לגירסת רש״י ז״ל א״ש דכל החלוקות אשר אפשר כבר סתר רש״י ז״ל בפירושו שם ולא נשאר אלא ע״כ חדא ספק וחדא קנויה ומשויירת וממתניתין לא שמעינן הך דכיון דבתרווייהו גרסינן פסל ע״כ צריך אתה לומר דחדא גזירה אטו אידך ואי אמרת דקטנה ספק כשבא על הקטנה תחילה פסל אטו בא על החרשת תחילה ואי אמרת חרשת ספק כשבא על החרשת תחילה פסל אטו בא על הקטנה תחילה וא״כ לא ידענו כלל ממתניתין לכך קאמר דש״מ מדרב דקטנה הוי ספק וחרשת קנויה ומשויירת אבל לדברי רבינו קשה טובא והיא קושיא אלימתא בעיני. ועל צד הדוחק גדול נ״ל לומר דאולי היה רב חסדא יודע דבמתניתין בחד גרסינן פסל וחד לא פסל והיה מסופק במתניתין אי גרסינן לא פסל בקמייתא ופסל בבתרייתא או איפכא לכך אמר דשמעינן מדרב דבקמייתא גרסינן לא פסל ובבתרייתא פסל. עוד ק״ל על מ״ש הטעם שביאת הקטנה ביאה מעולה מביאת החרשת ולמה לי הך טעמא לימא משום דקטנה קנויה ואינה קנויה היא וממה נפשך לא פסל דההיא ברייתא לא פסלה אלא מטעמא דגזירה ומתני׳ דלית לה טעמא דגזירה לימא טעמא משום דהיא ספק קנויה ואינה קנויה. ועוד דהך טעמא שכתב רבינו לאו טעמא היא דא״כ דביאתה מעולה מחרשת תיפטר בביאתה

לחרשת אעפ"י שאין זו קושיא דכיון דשני מיני קידושין הן להכי לא פטרה מ"מ קשה מאי דכתבתי ואפילו תדחוק ותאמר דמאי דכתב רבינו שביאת הקטנה מעולה הוא הצד אחד דקנויה וה"ק אי אמרינן קנויה עדיפא הך מחרשת ואי אמרינן אינה קנויה נכרית היא ולא פסלה ולא כתב רבינו אלא הצד האחד מ"מ קשה למה כתב הצד האחד היה לו לומר השני צדדין ולומר אי קנויה עדיפא מחרשת ואי אינה קנויה נכרית היא. ונ"ל לתרץ זה דכיון דרבינו סובר דמתניתין פליגא אברייתא ולא ס"ל גזירה אטו בעל חרשת תחילה רצה לתת טעם למה לא גזרינן אטו בעל חרשת תחילה ואמר שלא יטעו שהרי ביאת הקטנה מעולה ואפילו שיראו שלא פסל את הקטנה לא משום הא יטעו דבעל החרשת תחילה ולא בא רבינו כאן לפרש טעמא דקנויה ואינה קנויה אלא טעמא דלית ליה למתני' גזירה אטו בעל חרשת תחילה וצריכה גט זו הברייתא שאמרו שם וחרשת יוצאת בגט וכ"ת הא ביאת קטנה לא פטרה לחרשת וביאת חרשת גופא פסולה היא ולא פטרה נפשה א"כ אמאי יוצאה בגט כבר כתב שם רש"י ז"ל דממה נפשך הוא אי קטנה קנויה הרי פטרה לחרשת ואי קטנה אינה קנויה ביאת חרשת ביאה כשרה היא ופטרה נפשה:

הלכה כח

בא היבם תחילה על החרשת וכו'. כאן חזר הר"א והשיג על רבינו יותר על מה שהשיגו לעיל במה שאמר וכיצד תקנתן וכו'. ונ"ל שטעמו שזה קושיא גדולה ממה שהקשה למעלה דלמעלה אמר דלא אמרו כן בגמרא אלא לקיים מצות יבום דאורייתא אבל התם לאו דאורייתא אע"ג דהוי מצות יבום דרבנן אבל כאן הקשה לו דליכא מצות יבום כלל לא דרבנן ולא דאורייתא שהרי כאן שתיהן יוצאות בגט. עוד הקשה על רבינו דהא בגמרא בפרק ב"ש אמר לעולם יתרחק אדם מן המיאונין ונ"ל שהיא קושיא עצומה לדברי רבינו מפני שבגמרא הקשו בפרק ב"ש (יבמות דף ק"ט) על מה שאמר ר"א מלמדין את הקטנה שתמאן ומי שרי והתני בר קפרא לעולם יתרחק אדם מן המיאונים כו' ותירצו מיאון דמצוה שאני משמע דהיכא דליכא מצוה אין מלמדין אותה למאן והכא מאי מצוה איכא הא שתיהן יוצאות בשלמא לעיל איכא מצות יבום דרבנן ולהכי לא הקשה לו הר"א לעיל מהא דלעולם יתרחק אדם מן המיאונין דהא התם איכא מצוה אבל הכא ליכא מצוה כלל ועוד קשה זאת הקושיא במ"ש למטה גבי גדולה וקטנה דכשבא על הגדולה וחזר ובא על הקטנה לא פסל הגדולה ומלמדין אותה שתמאן דלמה לי שילמדו למאן את הקטנה אי משום דא"א לקיים את שתיהן א"כ נגרש את הקטנה דהא נפטרה מחליצה בביאתה של גדולה וע"כ בקטנה שיש לה יד לקבל גיטה איירי דאי לא אינה מתקדשת למיאון

דהא לפי גירסת רבינו והרי"ף בההיא דרבא דשלש מדות בקטן כו' יותר דעת צריך במתקדשת למיאון מבקבלת הגט וכ"ת דע"כ צריך להוציאה טפי עדיף במיאון מבקבלת הגט כדי שלא תפסל לכהונה ולא ישפוך מי בורו ואחרים צריכים לו וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל בפרק ב"ש כמו שהקשה על הראב"ד ז"ל למה לא תמאן וכו' ועוד דטעמא דבר קפרא דלעולם יתרחק אדם מן המיאונים ויתרחק הוא משום דילמא גדלה ומתחרטא בה והכא ודאי לא מתחרטא כיון שהיא יוצאה עכ"פ אדרבה טפי עדיף לו במיאון בשלמא כשאינה צריכה לצאת ואנו מלמדין אותה שתמאן אפשר דמתחרטא דאמרה יותר טוב היה לי להיות עם בעלי אבל השתא דעכ"פ צריכה לצאת לא וכ"כ שם ג"כ הרמב"ן ז"ל אם נאמר כן קשה טובא דא"כ מאי פריך בגמרא ומי שרי על ההיא דר"א הא כיון דעכ"פ צריכה לצאת משום דיש זיקה א"כ טפי עדיף לה שתמאן וכ"ת דהגמרא מקשה תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה כר"ג משום דאין זיקה אכתי קשה מי אמר לו דסבר ר"א אין זיקה כר"ג דילמא סבר יש זיקה ועכ"פ צריכה לצאת ולכך קאמר דמלמדין אותה שתמאן א"ו שאין כל זה מספיק ללמד אותה שתמאן ואי כתב שם הרמב"ן ז"ל כל זה הוא מפני לתקן חבירתה שתשאר עם החרשת כדכתב שם לתקנתה ולתקנת חבירתה שלכך קאמר דהא ודאי מלמדין אותה שתמאן אבל היכא דליכא תקנת חבירתה בהך כדכתיבנא למה לא סגי והאמת דהך קושיא אלימתא היא לדעת רבינו אם לא שנתרץ לדעתו דודאי הך טעמא דכתיבנא מספיק ומה שהקשו בגמרא ומי שרי ותירצו מיאון דמצוה שאני הוא הדין דה"מ למימר דר"א סבר דיש זיקה כרבי ולכך ליכא הכא גדלה ומתחרטא בה אלא רצה ליישב דבריו אפילו דסבר דאין זיקה כר"ג. עוד קשה לדברי רבינו בצריכותא דקאמר בגמרא ואי אשמעינן בקמייתא משום דלא איקיים מצות יבום אבל בבתרייתא דאיקיים לא והכא כל היכא דיוצאת עכ"פ טפי עדיף ללמדה למאן כדי להתירה לכהונה כדפירש"י דהא היכא דיוצאת עכ"פ טפי עדיף שתמאן מהיכא דיוצאת בגט אע"ג דליכא שום טעמא אחרינא דהא הכא בהני חלוקות שכתב רבינו ליכא טעמא דגדולה רמיא קמיה וליכא טעמא דאיקיים מצות יבום ואפ"ה מלמדין אותה שתמאן מטעמא דפרישית ואי אתה יכול להלום דברי הצריכותא כמו שיישבו הרמב"ן ז"ל וכמו שהובא בפסקי הרא"ש ודוק וצ"ע. עוד כתב הראב"ד ז"ל ועוד דהא איכא מ"ד ממאנת למאמרו וכו' וכתב עליו ה"ה ז"ל דכבר נתבאר בהלכות כמ"ד ממאנת למאמרו ולזיקתו. ובאמת דצ"ע להבין דברי הראב"ד ז"ל דאם כוונתו להשיג על זה למה לא השיגו למעלה בהלכות גירושין ועוד כאן בהשגה ראשונה גבי כיצד תקנתן וכו' היה לו להשיג זה. ונ"ל דכוונתו לדחות הגירסא דגריס בדר"א בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן דקאי

אכולהו דלעיל ואמר בבא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה שמלמדין את הקטנה שתמאן וכדכתב רבינו ושיעור דבריו כך הם דשם נאמר שהחרשת יוצאה בגט וכדכתב רבינו יש להקשות עליו הקושיות דהקשה דאין כאן מצוה כלל ולעולם יתרחק אדם מן המיאונין ובתר הכי אמר דאפילו תפרש המשנה דתשאר עם החרשת וכדכתב הרשב"א ז"ל וכמ"ש נמ"י ואיכא מצוה מ"מ קשה טובא דאם נאמר דקאי נמי דר"א אהא דבעל החרשת לא תשאר עם החרשת אלא אם לא תמאן לזיקתו ג"כ דא"כ צריך לחלוץ את הקטנה והוי צרת חלוצתו א"ו תמאן לזיקה וא"כ אמאי לא הקשו בגמרא מינה למ"ד ממאנת למאמרו ולא לזיקתו וזהו מ"ש ועוד דהא איכא מ"ד כו' כלומר אפילו תפרש פירוש אחר ליישב הקושיות הראשונות ולומר שתשאר עם החרשת תקשה לך הך ועוד אבל אם תאמר דר"א לא קאי אברייתא ולא גרסינן בכולן אינו קשה זה נראה ליישב דבריו עם שלשונו דחוק אבל מה נעשה כי לא ידעתי ליישבם באופן אחר ועם זה יתורץ דהר"א ז"ל לא הקשה זה לא בהלכות גירושין ולא לעיל כשכתב כיצד תקנתן כו'. עוד כתב ה"ה ז"ל דלדברי הראב"ד ז"ל תמתין עד שתגדיל ותחלוץ כלומר ועכ"פ אינו רשאי לקיימה אלא תצא דאילו למה שהבין הטור ז"ל בסימן ק"ע בדברי הר"א ז"ל דישאר עם הקטנה קשה טובא ואמאי דילמא קטנה קנויה היא וביאתה פסולה אחר שבא על החרשת וא"כ על כ"פ תצא וצ"ע לדעת הטור ז"ל:

הלכה כט

בא היבם על החרשת כו'. כתב ה"ה שמה שאמר רבינו שהחרשת יוצאה בגט פשוט דביאתו ביאה כשרה היא. וקשה דהא בפרק ב"ש (יבמות דף קי"א) אמרו אלא אי אמרת רבי נחמיה היא הא אמר ביאה פסולה פטרה אלא ש"מ רבנן היא ש"מ ע"כ. ופירש רש"י ז"ל סיפא בנכרית אמאי בעיא חליצה כו' אלא בניטא תיסגי לה דביאת עצמה פוטרתה דביאה כשרה היא ואם נמי חשיב לה פסולה משום דקיימא זיקת חרשת וכו' משמע דקרי ליה גמרא ביאה פסולה משום דבעל החרשת אח"כ שהיא ספק קנויה ומשום דדילמא היא קנויה ה"ה לביאת קטנה הקודמת הוי ביאה פסולה אע"פ שאפשר לדחות דמאי דקאמר הכי בגמרא הוא משום דרצה לדחות אפילו התירוץ הדחוק שאפשר לומר מ"מ האמת היא דביאה כשרה היא ויש לדקדק קצת זה מלשון רש"י ז"ל מ"מ גמרא דקרי ליה בסתמא ביאה פסולה קשה. ונראה לומר דהוא מפרש הגמרא דמאי דקאמר כך בשלמא אי אמרת קטנה ספק וחרשת קנויה ומשויירת א"ש דקאמר תמתין משום גזירה אלא אי אמרת איפכא דקטנה קנויה ומשויירת וחרשת ספק ורבי נחמיה היא ליכא איסורא משום קטנה גופה דהא ביאתו ביאה כשרה וכ"ת גזרי' דילמא בעל החרשת

תחילה ויבא אח"כ על הקטנה ואתי למפטרה בגט דהיא ביאה פסולה הא לרבי נחמיה ביאה פסולה פטרה נמצא דלא קרי בגמרא ביאה פסולה אלא היכא דבא על החרשת ואח"כ על הקטנה וקאמר דא"א [למגזר] בא על [הקטנה] תחילה אטו בא על החרשת תחלה ואח"כ בא על הקטנה:

הלכה ל

בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על הגדולה כו'. כתב נמוקי יוסף שהקשה הרשב"א ז"ל כיון דכאן המיאון עוקר לגמרי ביאת הקטנה ויקיים הגדולה גם למעלה המיאון עוקר לגמרי ביאת הקטנה ויקיים החרשת ואמאי כתב והחרשת יוצאה בגט. ונראה דרבינו כבר תירץ קושיא זו במ"ש שבעילתה קונה קנין גמור כלומר דשאני הכא דכיון דקנין הגדולה הוא קנין גמור וקנין הקטנה אפי' דאמרינן דהיא קנויה הוא מדרבנן אתי מיאון דרבנן ומבטל ביאת קטנה דרבנן כדי לקיים ביאת גדולה שהוא מה"ת אבל לעיל לא אתי מיאון ומבטל ביאת קטנה כדי לקיים החרשת שהיא מדרבנן וקל להבין החילוק:

פרק ו

הלכה ז

שזקנה ועקרה היה להן שעת הכושר כו'. ק"ק למה גבי זקן שתשש כחו קאמר לעיל לכתחלה לא מפני שאינו ראוי להקים שם אע"פ שהיה לו שעת הכושר וכאן כתב דאפי' לכתחלה נמי תתייבם העקרה וזקנה מפני שהיתה להן שעת הכושר אע"פ שאינה ראויה להקמת שם הל"ל לכתחילה לא כמו גבי זקן. ושמא י"ל דסמיך אטעמא דכתב נימוקי יוסף בהא דאינו כמו עקרות וזקנות שנעקרו ולכך ראויה ליבום דדילמא אע"פ שהיא נראית זקנה לבסוף ילדה:

הלכה ח

ואנדרוגינוס כו'. כתב הטור דדעת רב אלפס כדעת רבינו ז"ל ואין כן דעת הרא"ש ז"ל וטעמו כדכתב הרב הגדול ב"י ז"ל דסבר הרא"ש דהא דפסיק הלכה כרבי יוסי הוא רבי יוסי דמתניתין דהוי זכר אבל הרי"ף ורבינו ז"ל סוברים דהוא הלכה כרבי יוסי דברייתא דהוי ספק ויש לתמוה על הטור ז"ל דא"כ דדין זה דיבום תלוי באותו הדין א"כ לרבינו ולהרי"ף ז"ל היה להם לפסוק כאן חולצות ולא מתייבמות כיון דשם פסקו דהוי ספק אלא מאי אית לך למימר דשאני הכא דאינו ראוי להוליד גם להרא"ש ז"ל ג"כ נאמר כן דאע"ג דהתם הוי זכר שאני לענין יבום דאינו ראוי להוליד וכדכתב שם הרב ב"י:

הלכה י

היתה היבמה אסורה על יבמה וכו' הרי זו חולצת ולא מתייבמת. מתבאר מן הגמ' שפוטרת צרתה משום דאמרו שם (דף כ:) דאם בעלו קנו ועוד דע"כ לא פליגי באלמנה לכ"ג דאינה פוטרת צרתה אלא משום דהוי עשה ול"ת אבל אי הוי ל"ת גרידא פוטרת צרתה. וא"ת אמאי לא חשבינן לה בביאה פסולה דכיון דמדרבנן אסור לבא עליה גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה כמו דחשבינן דביאה אחר גט ביאה פסולה אע"ג דלא הוי אלא גזירה אטו ביאה אחר חליצה. וי"ל דאין לדמות הגזירות להדדי ובהך גזירה דביאה אחר הגט רצו רבנן להחמיר יותר ולמיעבד לה ביאה פסולה אבל מ"מ ק"ק למה קרא רבינו לקמן בפ"ז חליצה פסולה משום הא דאסרו רבנן לבא עליה אטו ביאה שניה וכתב דנראה לו דאם היתה אחת מח"ל שאינה פוטרת צרתה ולא היה לו לדמות הפסולים להדדי:

הלכה יב

היתה היבמה ערוה על בעלה וכו'. כתב הרב ב"י סימן קע"ג דהך איירי שאסורה על היבם ג"כ והכריח הדבר מדמסיים ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם וכו'. ולא היה צריך לזה שהרי כתב כגון שעבר וטעה ולקח אחותו מאביו ובודאי דערוה על היבם היא דיבום לא הוי אלא באחין מן האב, ואולי משום דלא נימא דבכל גוונא איירי בין ערוה על בעלה לבד בין ערוה על היבם ועל הבעל לכך הביא ראיה דדוקא בערוה על הבעל ולא על היבם איירי: **ואם היתה לה צרה חולצת ולא מתייבמת וכו'.** x קשה דכיון דהיא ערוה על הבעל בודאי הא אין בה אישות ואין קידושיו תופסין בה וא"כ צרתה אמאי אינה מתייבמת. וי"ל דסובר רבינו דכיון שהיא ערוה על היבם והבעל אי אמרת מתייבמת גזרינן דלא לימא צרת ערוה מתייבמת אבל כשהערוה מותרת ליבם דכיון דהערוה ג"כ אם ירצה היבם לישא אותה נושא אותה אין כאן גזירה ומה שאמרו במשנה שש עריות חמורות מאלו שנשואות לאחרים וצרותיהם מותרות היינו דוקא כשנשואות לאחרים אבל אם נישאו לאחים צרותיהן אסורות משום גזירה. ועדיין לא ידעתי טעם נכון מאין הוציא זה רבינו:

הלכה יט

אשה שזינתה תחת בעלה ברצון ובעדים כו'. כתב הרא"ש דהראב"ד ס"ל בסוטה בין ודאי בין ספק חולצת ולא מתייבמת בין היא בין צרתה וקשה מנין לו לצרתה שיהא כן וי"ל דס"ל דההיא סוגיא דסוטה סברה דצרת סוטה אסורה משום דטומאה כתיב בה כעריות כדאמר רב הכא (דף י"א) אלא דס"ל דאסורה דוקא שאינה מתייבמת אבל מ"מ

חולצת משום דאילו היה בעלה קיים מי לא היה צריך לתת לה גט השתא נמי צריכה חליצה וכיון דהוי כעריות ה"ה נמי צרתה וליכא לפלוגי בין ודאי לספק דע"כ לא מחלק הכי בגמרא אלא בפ"ק דיבמות דאותה סוגיא סברה לא חולצת ולא מתייבמת ומשום דקשיא מההיא דקאמר חולצת מחלק הכי אבל השתא דאית לן חולצת ולא מתייבמת לא מפלגינן בין ודאי לספק:

הלכה כ

וכן שתי יבמות וכו'. בפרק כיצד (דף כ') אמרו על מתניתין דכלל אמרו ביבמה אמרו שם בל"ב כל שאיסורה איסור ערוה אסרה צרתה וכל שאין איסורה איסור ערוה לא אסרה צרתה:

הלכה כה

שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות וכו'. בפרק ארבעה אחין (יבמות דף ל':) אמרו שם בסוף הסוגיא ולרב הניחא אי סבר לה כרב אשי זו היא למעוטי מת בלא גירש פי' רש"י ז"ל משמע דרבא פליג ארב אשי דלרבא כל היכא דגירש מותרת בין מת ואח"כ גירש בין גירש ואח"כ מת כי היכי דבנישואין גמרינן בין כנס ואח"כ גירש בין גרש ואח"כ כנס ואינו מחלק כמו שמחלק רבינו. וכן הוא דעת הרשב"א והראב"ד ז"ל ופסקו כרבא אבל במת ולא גירש אף על פי שלא כנס כ"ע מודו דאסירא דאי מאי דאמרינן בגמרא מת בלא גירש איירי דכנס פשיטא למה לן למעוטי הא ממתניתין דלעיל שמעינן לה אבל רבינו נראה שרצה להסכים דברי רבא ורב אשי וחילק בין ההיא דנשואין להך דהכא ולפ"ז קשה למה אמרו בגמרא למעוטי מת בלא גירש הי"ל למעוטי מת ואח"כ גירש כדרב אשי ועכ"פ צ"ל דגירסא אחרת יש לו בגמרא דגריס למעוטי מת ואח"כ גירש ומפני כן כתב ה"ה בלשון זה לכל הפירושים ולכל הגירסאות דנראה דיש כאן שינוי גירסא וזו היא השינוי לע"ד. כתב ה"ה בשם הרשב"א דאפילו לדעת ההלכות כל שלא כנס המגרש וכו'. קשה דהא ע"כ במת בלא גירש כולי עלמא מודו דאפילו לא כנס אסירא דהא מאי דקאמר מת בלא גירש דלא דמי איירי כדכתיבנא דהא רש"י שכתב כהרשב"א ז"ל גבי מת ואח"כ גירש דאיירי בכנס הכא במת בלא גירש כתב דאיירי בלא כנס כדכתיבנא וא"כ תיקשי ליה כיון דאם היה יכול לכונסה היכי נימא דהשתא גרע. וי"ל דהתוספות הקשו דאיך יכול לכונסה כשהוא חי הא הוי צרת אחות אשתו בזיקה ותירצו דלא אמרו כן אלא כשמת האחר שנפלה אחות אשתו לפניו אבל כל זמן שהוא חי לא וא"כ כה"ג נתרץ במת ולא גירש דאע"ג דכשהוא חי מותר כשמת אסור מטעם שנפלו שתיהן לפניו אבל מה שהקשה הרשב"א דבגירש הא לא נפלו שתיהן לפניו ומ"ש

חי ממת אלא ודאי בכנס איירי וכיון שכן אע"פ שלא נפלה אחות אשתו לפניו כיון שכל הזיקה הוי ליה מכח אח בתרא דכבר כנס והויא ליה דחזו צרת אחות אשה בזיקה לכך נאסרה עליו ודוק:

הלכה כח

ומפני מה לא יחלוץ לבעלת המאמר. קשה כיון דטעמא הוי משום גזירה דשתי יבמות הבאות מבית אחד וכו' למה אמר יחלוץ לבעלת המאמר לימא דיחלוץ לאידך וייבם לבעלת המאמר כדאמרו בגמרא ולייבם לחדא ונחלוץ לחדא וי"ל דה"ה אלא מאי דקאמר חליצה בבעלת המאמר הוא משום דגריעא טפי משום דבעבורה באה הפסול: **סליקו להו הלכות יבום וחליצה**: